

СЕМДИЧНИКЪ
НИКЪ *

РОДНО ИЗКУСТВО

БР. 1
ГОДИНА I.

ЗА ЛИТЕРАТУРА, ТЕАТЪРЪ, МУЗИКА, ХУДОЖЕСТВО, ФИЛМОВО ИЗКУСТВО И КУЛТУРНО ОБЩЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ

Седмичникътъ „РОДНО ИЗКУСТВО“ излиза
всъки понедѣлникъ, начиная отъ 10 юни 1940 г.

Главенъ редакторъ: Проф. Д-ръ Борисъ Йоцовъ

Редактори: { Иванъ Камбуровъ
Иванъ Грозевъ

Отговоренъ редакторъ: Проф. Никола Атанасовъ

Сътрудничатъ видни учени, писатели, музиколози, художници и критици

Годишенъ абонаментъ 100 лв., единъ брой 3 лв.

Редакция и администрация ул. Веслецъ 12. Тел. 2-33-08. Пощ. чек. с/ка 5617

Ръкописи не се връщатъ

НАРОДНОСТНИЯТЪ ИНСТИНКТЪ И ЛИТЕРАТУРАТА

За да разберемъ съвременния духъ на изкуствата и литературата у насъ, рѣбва да се отдръпнемъ нѣколко тѣжики назадъ въ годините преди войната. Въ перспективата на миналото че ни стане ясно, защо следъ войната творчеството на българина въ нови форми се приближи до духа на "изроденците" и революционерите преди освобождението.

Въ една статия преди близо двадесетъ години върху художествената историческа хроника „Царевъ градъ Търновъ“ отъ проф. Л. Владикинъ азъ на-

е модерно, което издава патриотически патосъ.

Войните разбиха много илюзии, внесоха смутъ въ душите. Модернистичните настроения станаха непотрѣбни, дори обидни като излишните труфила предъ леглото на единъ болникъ. Като въ епохата на възраждането у побудните българи се повдигна инстинкътъ за народностна отбрана. Заплашена бѣше не само земята на българина, а и неговото народностно самочувствие. Засубените позиции на бой-

КЛИМЕНТЪ ОХРИДСКИ

Като пътникъ на къра подгоненъ
Отъ глутница вълци настървени,
Той премина голъ презъ равнините
И горитъ тъмни на Моравия.

Вѣтърътъ студенъ и зъль го брули,
Светополкъ го гонише съ хули.
Дунава преплава и навлѣзе
Въ ширната държава на Бориса.
Бѣше южна есенъ на Балкана,
Зрѣха по хълми виногради,
Птичките ята отлитаха.

Царътъ го посрещна съ топли думи,
Щедро го обсипа съ царска милостъ.
Прегорѣха бѣзо живи раны.
Зимата съ снѣгъ затрупа Плиска.
Презъ нощите сини и дълбоки

Въ тъмнина се давѣше народътъ,
Българинътъ гинѣше въ оскуди.
Ала въ мрака той главия запали
И размаха нагоре дѣсница.

Съгради високи монастири
И червени черкови издигна.
На децата стана имъ учитель,
Милваше ги кратко по главитъ.
Скоро и трънливитъ фиданки
Почнаха обilenъ плодъ да раждатъ.

Ранитъ превързваше съсъ балсамъ,
Съ божецитъ хлѣба си дѣлѣше.
А когато падиѣше надъ Охридъ
Морна нощъ, и людеть засиѣха —
Самъ пригърбенъ въ своята килия

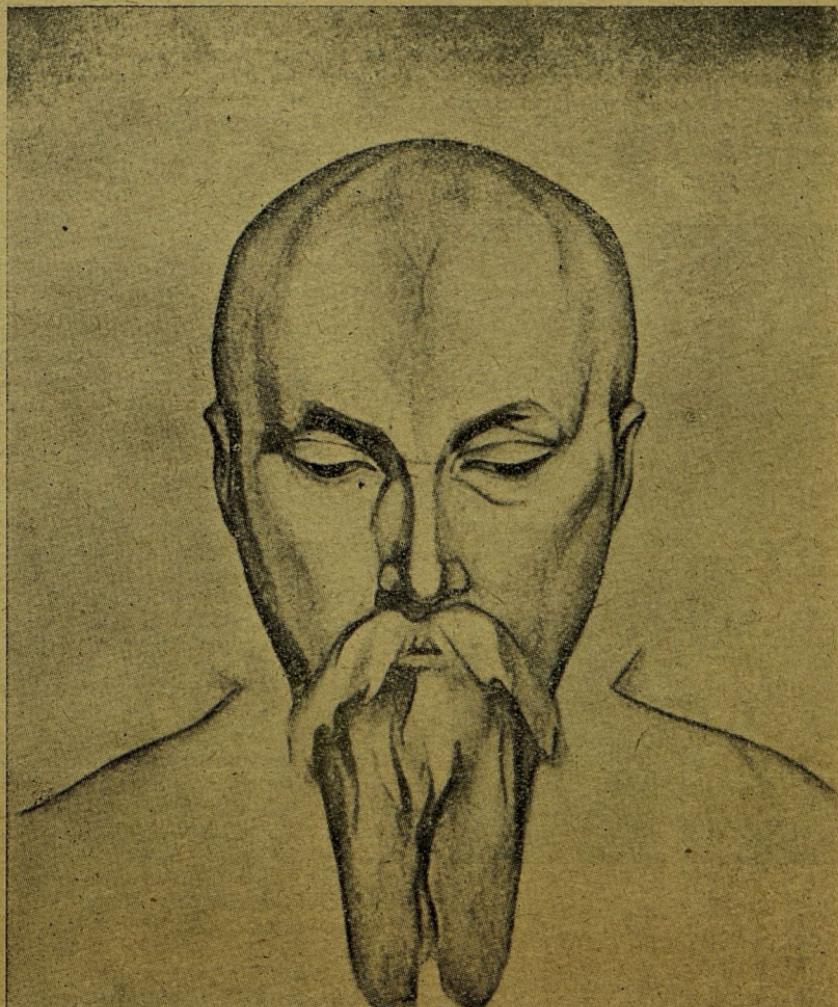
Пишеше слова и бѣше, за да могатъ

Другите да спятъ спокойно

мига, то бѣ да утвѣрдимъ устава. Това сторихме, и на едно общо събрание, свикано на 23 мартъ 1930 г., ние сложихме своя мандатъ. Дружеството замира за известно време. Но късно, обаче, то възстановява своята дейност, при новъ съставъ, и отъ тогава изнася повече отъ 120 художествени вечери; организира културни празници за цѣла България презъ 1936 г., а презъ следната 1937 г. устрои величественъ съборъ на изкуствата въ България — нѣщо невидено и нечуто до сега въ нашата страна. . . На този съборъ участвува и Бълградската филхармония, заедно съ нѣкои югославянски артисти.

Така дружество „Българско родно изкуство“ прехвърли мостъ между избранишите на българския духъ — го-

СТВО И КУЛТУРНО-ОБЩЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ

N. Roerich

• ё.

НИКОЛАЙ РЬОРИХЪ

Святославъ Рьорихъ

има ясно опредѣлени строежъ и планъ, картината е изградена навсъкъде съ едноolidно разбиране на отношенията между черно и бѣло. Затова графичната снергия у Захариеръ е винаги на пренъ планъ, Когато съзерцаваме неговата „Света София“ — шедъвръ на българското изкуство, — ние сме фрагментирани отъ съвършеното разпредѣление на петната и тѣхната значимост за цѣлостния строежъ на пространството въ творбата: навсъкъде тя е балансирана съ едно рѣдко разбиране на зачната.

започватъ да се внасят руски литографии и щампи, се прекъсва развитието на този родъ изкуство.

Въ първите години отъ откриването на Рисувалището училище, неговите създатели предвиждатъ откриване и на една школа (класъ) по литография. Отъ 1924 год. въ Художествената Академия въ ателието по графика, между другите графични техники, се въведе изучаването и на техниките за гравюра и дълъво. Презъ последните години, между възпитаниците на Академията, се офортиха и талантливи графици. Овладявайки капризния материал, преодолявайки техническия междуетен на това деликатно изкуство, тъ продължаватъ дѣлъто на майсторите — гравьори отъ предосвобождението. Устройваните през последните години въ София изложби на полска, чешска, съветска и френски графики, допринесоха за уясняването и поставянето за разрешение на проблеми.

— Отъ нѣколко години Вие правите проучвания изъ областта на самоковските и други школи на българският зограф: кога ще се появятъ тѣзи научни изследвания на бѣль свѣтъ?

Израстнахъ въ Самоковъ. По майчиния линия имамъ родствени връзки съ нѣкои отъ зографските родове — съ поп Радойковци. Усъщайки значението на Самоковската школа за развой на наше изкуство отъ 18 в. насамъ, отдава на събирамъ материали, относящи се до тази школа. Въ връзка съ тѣзи мъскромни проучвания, преди три години посетихъ Света Гора, — кѫдето сѫ учили и сѫ работили самоковски зографи. Тамъ, въ мънастиря Велика Лавра на Св. Атанасий, проучихъ стенописите въ аркитектурата на съборния храм които сѫ дѣло на Захарий Христовитъ Зографа. Особенъ интересъ за мен представя и дѣлото на талантливия ученикъ на Захарий Зографъ — Николай Образописовъ, синъ на Йованъ Оразописецъ.

Оскъдното свободно време, кое имамъ, не ми позволява окончателно систематизирамъ и пригответъ за публикуване събранието материали, които струва ми се — значително биха улеснили по-нататъшните изследвания въ тази областъ. За сега сѫ готови за първите едно подробно проучвания за хонорарите, получавани отъ наши живописци, резбари, златари и строители.

Изкуството на Василь Захариевъ е отъ малкото наистина ценно и българско, което имаме.

Помоленъ отъ редакцията на седмичника „Родно изкуство“ — да интервюирамъ г. Проф. Василь Захариевъ, азъ съ готовностъ приехъ тази покана, защото зная, че ще бѫде отъ значение за българския читателъ да чуе мнението на единъ отъ малцината културни художници върху различни въпроси изъ областта на изкуството.

Василь Захариевъ е директоръ на Художествената академия въ София, той

НИКОЛАЙ РЬОРИХЪ

Живѣли сѫ велики посветени: дѣлата имъ, изключително дѣлбоки и човѣчни, напоени съ сока на издревна мѫдрост и познание, сѫ служили за мостъ между заблудения и тѣхъ. Тѣ сѫ вѣчно прераждашитѣ се учители, готови всѣкога да понесатъ кедровия кръстъ на земно страдание, за спасението на човѣка. Такива сѫ били Иисусъ отъ Назарета, Св. Францискъ Асизски, Рембрандъ, Бетовенъ и др. Като достоенъ членъ на това върховно братство отъ посветени е и великиятъ рицаръ на духа Никола Константиновичъ Рьорихъ—най-свѣтлиятъ викингъ, който живѣе днесъ на глобуса. Той има всички тайни знаци на пророкъ и водачъ въ пѫти къмъ културата—спасение за людете въ днешно време. Той е избраниятъ синъ на нашата епоха, и той ще изведе свѣта въ обетованата земя на културата. И—дейност отъ апокалиптиченъ машабъ е неговиятъ жизненъ пѫтъ. За да се обхване дѣлото на този трубадуръ на доброто и красотата — трѣбва геройчни усилия: защото то е страшно голѣмо и, може би, малцина сѫ подобнитѣ нему, които историята може да ни посочи. Той е князъ на мисълта и изкуствата. Неговиятъ гласъ е победна трѣба: пѫтът е широко предъ вѣсъ открытие, и името на земята, къмъ която води, е — „Култура.“ И чува се този гласъ по цѣлата вселена. Като далечно echo звучи гласътъ на Водителя и до нашата малка страна. Ала малцина се събуджатъ за дейност: да не би да сме много малко подготвили себе си за такава едра свѣтлина?

Николай Рьорихъ е великиятъ вестителъ на Културата, която ще спаси свѣта и ще донесе най-здравия миръ между хората. „Култъ Уръ“, казва той, може да се тѣлкува като обожаване свѣтлината, защото древно-източниятъ коренъ Уръ значи свѣтлина“. Върху щита на Института на обединените изкуства е написанъ девиза на Рьорихъ.

„Изкуството ще обедини човѣчеството. Изкуството е единно и нераздѣлно. Изкуството има много клони, но коренътъ е единъ. Изкуството е знаме на бѫдещия синтезъ, Изкуство за всички. Всѣки усъща истината на красотата. За всички трѣбва да бѫдатъ отворени вратите на свещения източникъ...“

Така говори оня, когото епохата е нарекла свой синъ, а свѣтътъ го приема, като пратеникъ на доброто начало което иде.

Днешната епоха е критична и опасна тя може да донесе не малко изненади и да нанесе страхотни поражения върху хилядилѣтна култура, строена съ кръвъ и духъ. Сблъскватъ се велики народи, за да се доунищожатъ. Въ въздуха се доловя миризъ на човѣшко мясо и дѣлъ на война—страшна, отечителна. И всички сѫ обезвръбени, унили, загубили вѣра въ грядущето. Но изъ хаоса на тази апокалиптична суматоха се носи мощно и властно гласътъ на пророка. Изъ далечнитѣ Хималаи достига и до най-беднитѣ колиби словото на оня, който, запазилъ спокойствие, силенъ и невъзмутимъ,

проповѣдва на всички народи благата вѣсть за Доброто и за Красотата, за Културата, които ще спасятъ свѣта. И словото му звучи страхотно и яростно. Пазителъ на културата на вѣковѣтъ, нека не се боимъ, той ще я предпази отъ гибелъ за идните поколения, които, по-достойни отъ настъ, ще следватъ пѫти на оногова, който говори: човѣчеството е исправено предъ събития отъ космиченъ характеръ. Наближи време за създаване духовна култура.

Всѣка епоха ражда свой синъ. И името Николай Рьорихъ ще остане вѣчно въ лѣтописите на свѣта: той е единъ отъ ония великани на Духа, чиято дейност тукъ на земята има стойността на най-чиста и беззаветна любовъ къмъ всички живи сѫщества, обитаващи глобуса.

Кой е Николай Рьорихъ? Каква е неговата мисия въ свѣта на тленното и какво ни учи той? Кѫде се крие магията на изкуството му — разнолико като самия космосъ? Отъ кѫде иде той?

* * *

Николай Константиновичъ Рьорихъ е роденъ на 9 октомври 1874 година въ Петербургъ. Два произхода се смѣсватъ въ него: по баща той принадлежи

на едно древно потомство на сканди навски викинги, дошло въ Русия при царуването на Петъръ Велики. Името му се сродява по страненъ начинъ съ това на първия националенъ принцъ — легендарния Рюрикъ—създатель на Русия—единъ честенъ и доблестенъ варягъ. По майка—Мария Василиевна Калашникова, Рьорихъ произхожда отъ една руска фамилия, чиито първи представители сѫ познати още въ Х вѣкъ и заседнали въ стария градъ Псковъ. Баща му е билъ известенъ адвокатъ и юрисконсултъ, съ широки интереси. Само изкуството е било чуждо за него. Затова именно младиятъ Рьорихъ, въпрѣки волята си, е трѣбвало да следва право—стара традиция въ семейството. Обаче ранннътъ нагонъ къмъ духовна работа, къмъ изкуствата, го насочва къмъ редовнитѣ курсове на Художествената Академия въ Петербургъ. Така той завръшва блестящо двата института и добива грамадни познания: той е юристъ и художникъ, писателъ и археологъ, артистъ и учень. И съ годинитѣ, що следватъ, Рьорихъ става господарь на много още титли.

(Следва)

ВАСИЛЬ СТОИЛОВЪ

КУЛТУРНА ХРОНИКА

Изложбата на даровития художникъ Давидъ Перецъ се посреща много добре въ софийските художествени сръди. Изложена е една блъстяща колекция от натюръ-морти, пейзажи и нѣколко портрети. Перецъ има едно много интензивно и расово чувство за боята. Неговото изкуство, макаръ да носи печата на модерното, въпрѣки влиянието, неизбѣжни за всѣки търсещъ и неспокойенъ духъ, каквъто е Перецъ, се базира върху една здрава основа. Защото подъ това пияно увлечение отъ ярки багрови хармонии, подъ това чисто техническо търсене на живописенъ цѣлостенъ изразъ—личи майстора на формата и на изразителния рисунъкъ, които подпомагатъ значително Перецъ да се домогне до дѣлбокъ, личенъ стилъ.

**

Френската изложба биде посетена отъ Н. Ц. В. Княгиня Евдокия.

**

Председателътъ на С. Д. Х. Б. г. Ал. Миленковъ и новиятъ пълномощенъ министъръ на Франция г. Блондемъ откриха изложбата

прави въ Парижъ. Но има едно нѣщо, което доминира и обединява всички картини: то е французкиятъ—финъ, облагороденъ, чисто расовъ: тукъ именно се крие голѣмиятъ урокъ за всѣки художникъ....

**

На 6 юни се открива въ Атина българска художествена изложба, уреждана отъ Българо-гръцкото дружество. Ще бѫдатъ изложени творби на по-видни наши художници и скулптори.

Наскоро излѣзна отъ печать последната книга на Жоржъ Нуриканъ: „Приятели на България“, която е една отъ най-интересните му книги и една отъ най-навременни въ нашата литература. Авторътъ разглежда въ нея, съ присъщата му голѣма документираност и наченост по въпроса, историко-культурните връзки на нашия народъ съ европейските държави и Америка, въ лицето на тѣхните най-велики писатели, политици, художници и учени. Всѣки българинъ, у когото тупти сърдце чувствително къмъ националната ни чест и достойност, трѣбва да оцени високо тази книга, която не е нищо друго освенъ красива вѣнецъ отъ цветъ на при-

Продължение: Маестро Атанасовъ най-ценното, което би могло да се очаква отъ неговата дарба. Сочните и красиви сцени отъ народния животъ, изградени върху народни мелодии съ подходни хармонии и инструментация въ „Гергана“, сѫ най-убавитъ страници отъ творчеството на Атанасова. „Гергана“ е изобщо най-сполучливото негово дѣло, съ което ще живѣе най-продължително. Въ другите опери на Атанасова — особено въ „Косара“ и „Алцекъ“ — има много по-сложни музикални страници по отношение на хармония и полифония, на използване и разработка на мотивите, но въ своята цѣлостъ тѣзи опери сѫ неиздържани, та отдѣлните мѣста са въ малоценни, докато „Гергана“ не само въ отдѣлни сцени, но и цѣлостно е едно сполучливо творение — именно защото Атанасовъ си служи съ средства, съ които разполага, и които прилагатъ на неговата несложна творческа природа.

Виждайки въ „Гергана“ битова опера съ достоинства, бившиятъ главенъ диригентъ Должицки преработи нейната инструментация, като е внесълъ по-голѣма цвѣтост и разнообразие въ багрицъ, обаче тази преработка, която струва на Должицки нѣколко месеца трудъ, не е видѣла още бѣль съветъ.

Ив. Камбуровъ

Открита е въ малкия салонъ на зала „България“ картична фото-изложба на г. Д-ръ К. Клеръ, асистентъ въ Зоологическия институтъ при Мюнхенския университетъ. Г. Д-ръ Клеръ е обиколилъ почти цѣла България и наредъ съ своята чисто научна работа е направилъ рѣдко сполучливи и характерни снимки отъ стопанския и битовъ животъ на българите. Изложбата подъ име „Какъ единъ чужденецъ вижда България“ е много интересна и заслужава вниманието на културна България.

Апаратурата за електрофон осинхронизацията демонстрационна вечеръ на виолониста Любенъ Владигеровъ е отъ

НИКОЛАЙ РЬОРИХЪ

(Продължение от брой 1)

Като ученикъ въ Художествената Академия, Рьорихъ е търсилъ преди всичко да научи, а не да бъде предметъ на комплименти. Нему е нуждна практика, той тръбва да усвои здраво основните начала на изкуството, за да може следът това свободно да твори, неспъванъ отъ занаята си. Когато го попитали, защо не стане ученикъ на Рѣпинъ—той каза: „Та Рѣпинъ само хвали, той нищо друго не казва!“ И става ученикъ на Куинджи—майсторъ на романтичния руски пейзажъ, човѣкъ съ здрава художествена култура и отговорностъ, като учителъ. Младостта си Рьорихъ минава въ Петербургското имеение на баща си Извара. Странна природа на Гатшина, самотата на земята, меланхоличния тонъ, дивото величие, тайнствените заклинания и далечните мистерии на тия първични форми—оставятъ въ душата на младия Рьорихъ отъ ранни дни една беззаветна любовъ къмъ природата: тукъ той винаги пламва, като творецъ на могъщото, на строгата природа на севера, на който той става по-късно дълбокъ тълкувателъ, като пейзажистъ. Ловецъ и мечтателъ, тукъ, въ тая странна земя, Рьорихъ броди и търси. Отъ рано започва да пише. Отъ рано прави своята първи разкопки, въ гората близо до езерото, — копае купища камъни. По-късно той ще създаде цикълъ отъ творби, въ които ще се отрази богатството на древна Русия, благодарение на своите търсения, като археологъ, историкъ, благодарение на разкопките, които ще му помогнатъ да възкреси древни обичаи и паметници на своята земя. Извара—северна красота: младиятъ творецъ завинаги става неинъ бардъ.

Следъ школуването си при професия селянинъ отъ Кримъ—Куинджи, който го окуражава и ръководи, Рьорихъ излага за първи пътъ въ изложбата на Академията презъ 1897 година. „Вестителъ“ е първата творба, която Рьорихъ пуска въ свѣта. Това има символично значение: вестителъ ще пропържи на свѣта раждането на новия гений, който иде да даде на изкуството нова свѣтлина, нова сила, новъ стиль, непознати до тогава. Третяковъ веднага откупва творбата, вѣренъ на своя усъйтъ за голѣмото, което иде—и това е пъленъ и цѣлостенъ успѣхъ. Тогава Николай Рьорихъ е на 22 години — самобитенъ, намѣрилъ за винаги своя пътъ и своя стилъ. И отъ сега нататъкъ кедровите врати на изкуството сѫ му широко отворени, за да премине, като рицарь-победителъ презъ тѣхъ. На другата година Рьорихъ е избранъ професоръ въ царския археологически институтъ; голѣми разкопки му се възлагатъ; Псковъ, Новгородъ, Тверъ се изправяватъ предъ него, като тѣхни животъ отъ минали времена—и поетъ и ученикъ Рьорихъ запечатва въ съзнанието си урока отъ тия разкопки.

Следъ това иде първиятъ периодъ на странствуването. Рьорихъ е билъ винаги голѣмъ пѫтешественикъ: той пребръжда Европа, Америка, Азия.

Най-напредъ Парижъ — вѣчниятъ градъ на изкуствата. Това е първиятъ западенъ урокъ. За първи пътъ той идва въ Парижъ презъ 1900 г. Става ученикъ на Кормонъ — известниятъ творецъ на грандиозни исторически композиции. Майсторътъ оценява правилно и вѣрно голѣмия даръ на младия русинъ: Кормонъ вижда, че това дете носи дарове, които не тръбва да се блазиратъ отъ една изморена епоха, отъ едно мъртво изкуство. „Ние сме много рафинирани, — му казва той;— следвайте своя пътъ—ние тръбва да учимъ у васъ, който имате толкова красота“. И Рьорихъ остава вѣренъ на себе си: той обобщава линията, но колорита му остава неизмѣненъ—дивъ и мраченъ—северенъ. Парижъ е благотворенъ за художника; тукъ той вижда много, научава много, линията се стилизира, колорита, макаръ въ основата си неизмѣнимъ, става по-свѣтълъ. Баграта пѣ: и тоноветъ сѫ дълбоки, като музиката на Бетховена.

После иде Италия. Много градове обхожда Рьорихъ и навсѣкѫде рисува. Тукъ фреските на Беноцо Годзоли и Джото оставятъ едно незабравимо впечатление у него, и фрескистите отъ кватроченто ще бѫдатъ отпосле единъ примѣръ за него. Следъ революцията въ 1917 год., Рьорихъ е въ Финландия, Швеция, Норвегия — величествената природа на тия северни страни на мира своя грандиозенъ портретъ въ неизмѣримо богати въ багри и форма пейзажи—циклове на Рьорихъ. И ето вториятъ етапъ отъ пѫтешествието на учителя: Америка. Безкрайните пространства на Менъ, на великия Каньонъ на Аризона го фрапиратъ; тогава концепциите му за пейзажа се задълбочаватъ, за да достигнатъ до безкрайното и да се слѣятъ съ него. Малко по-късно Индия и дългата верига върхове на Хималайтъ ще дооформятъ почти козмичните схващания на великия майсторъ за пейзажа.

После следватъ далечни поклонения въ Монголия, Китай, Япония, Индия, Тибетъ. Огромна работа — етюди, проучвания—цѣло богатство отъ материали, които ще донесатъ нова слава на майстора, нови завоевания. Навсѣкѫде той пише, рисува, печели нови другари и привърженици. Истински строителъ въ царството на духа и неуморимъ зидаръ въ храма на доброто и красотата, навсѣкѫде той бива приветствуванъ и високо уважаванъ. Въ Пекингъ го приветствуватъ отъ името на националния музей: „Ние винаги сме уважавали Вашата западна и източна култура, и славата Ви е израсната, като Тамъ-Шаню, или Съзвездието на Голѣмата мечка. Макаръ науките на древността въ своята безчисленостъ да приличатъ на океана, Вие, като посветенъ, ги знаете всички“. Отъ Монголия: „Такива велики всемирни личности, като Рьорихъ, шествуватъ по пѫтищата на висшите Бодисатви, като свѣтликъ на вѣковетъ. Въ нашия егоистиченъ вѣкъ тѣхните добри дѣла донасятъ неизмѣримо добро за онния страни, презъ които преминаватъ тѣзи

(Следва на 4 стр.)

СРЕДНИ НИКЕ • РОДНО ИЗКУСТВО

РЕДАЦИЯ И АДМИНИСТРАЦИЯ УЛ. ВЕСЕЛЕЦ 12. ТЕЛ. 2-33-08. ПОЩЕНСКА ЧЕКОВА СМЪТНА 5617

ЗА СЕЛОТО И БЪЛГАРЩИНата

Известно е всъкому, че българското село преживява усилини, тежки времена. Това положение е последица на цъла редица причини — исторически, социално-стопански и културни. Историческите причини се знайтъ: войните и намалението на българската земя.

Въ началото на европейската война общата квадратура на земята ни е била 114,424 кв. км., а краят на войната ни донася една загуба отъ 11,278 кв. км. плодородна българска земя. Изъвънъ това, въ намалението предъди на страната ни се поселяват хиляди бъжанци, които тръбаша да бждатъ оземлени. Наредътъ това, за относителното намаление на земята ни спомогна и редовниятъ годишенъ прорастъ на населението. Така, отъ 1920 до 1926 год., населението на България се увеличава всяка година средно съ 105,000 души, а отъ 1927 г. отъ 5 милиона и половина нарасна презъ 1939 год. на 6,300,000 души. Всичко това довежда до тежката стопанска последица — претрупаностъ на земедълско население за единица площи земя, или съ други думи казано, недостигъ или глайдъ за земя. Въ това отношение ние сме по-зле и отъ известните по своята гъста населеностъ европейски държави, между които България стои на първо място по претрупаностъ на земедълско население. Така на 1 кв. км. земедълска обработваема площ въ Дания се падатъ 38 души, въ Франция и бивша Австро-Унгария по 45, въ Германия — 48, въ Унгария — 55, въ Белгия и бивше Чехословашко по 63, въ Гърция и Югославия по 68, въ България 98 души.

Коментарии сѫ излишни. Застрашителниятъ викъ на цифрите говори ясно, че тръбва да се действува бързо и смѣло, ако искаемъ да спасимъ България като земедълска страна.

Фактътъ че българското село губи своята стопанска самостоятелностъ, че то престана да се занимава съ домашна индустрия, че то вече не тъче платно и шаеци, не везе ризи и ръжави, не носи селски носии и царевули, а купува изхвърлска на западноевропейската индустрия, ние очиствамъ като простътъ

култура. Но това което нахълтва по българскиятъ градове и села, не е култура. Културата не е артикулъ за износъ. Тя не се сърба като чорба, както се иска на нѣкои. Следъ войните — простоватиятъ умъ на българския читателъ бѣше смаянъ и зашеметенъ отъ чергарското нашествие на книжнина и „художествени“ пнатна на разни символисти, футуристи, декаденти, кубисти, дадаисти и пр., изразявачи въ творенията си гърчиенята на угасващата култура на изчертанния и упадъченъ западъ. Тъзи чужди увѣхнали цвѣти, обаче, не можаха да пуснатъ корени въ българската земя, върху която живѣе и твори единъ младъ, трезвънъ и възраждащъ се народъ.

Но, ако упадъчната западноевропейска книжнина и художество бѣха отречени отъ трезвия погледъ на българина, други две „культурни“ новости — филмътъ и грамофонътъ — нанесоха тежки поражения върху народностната психика и вкусъ.

Шлагерътъ измѣсти народната пѣснь.

Идеалитъ на съвременната селска младежъ не се подхранватъ отъ бѣдни изгледи за стопанско благополучие и семайно щастие край многолюдна челядъ, както бѣше презъ близките до военни времена, а се импулсиратъ отъ примери за бонвивански животъ, пъленъ съ луксъ, разватъ и алкохоль — жалка последица на „культурно“ влияние, проникнало въ България чрезъ глупавите филми и грамофонни шлагери.

Както градътъ, гъй и селото, сѫ наводнени отъ ерзата, отъ шандартното производство и отъ „культурни ценности“, произвеждани серийно на шанцъ-машини.

Европа изхвърля своя отпадъкъ съ лозинката „добро за ориента“.

А ние си въобразяваме, че потъщаме култура, че ставаме европейци... И забравяме своето, самобитното, българското. За крещящите шарки на долнокачествената басма ние изоставяме шитата съ дивни народни плетеници домашно тъкана риза! Така бавно и неусътънно ние убиваме народното творчество, проявено въ домашната индустрия на селото, въ селските занаяти, въ

ПОНЕДЪЛНИКЪ, 17 ЮНИЙ 1940 ГОД.

РОДНО ИЗКУСТВО

БР. 2 ГОДИНА I.

ГЕДМУ НИКЪ

ЗА ЛИТЕРАТУРА, ТЕАТЪРЪ, МУЗИКА, ХУДОЖЕСТВО, ФИЛМОВО ИЗКУСТВО И КУЛТУРНО-ОБЩЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ

Седмичникътъ „РОДНО ИЗКУСТВО“ излиза всъки понедѣлникъ, начиная отъ 10 юни 1940 г.

Главенъ редакторъ: Проф. Д-ръ Борисъ Йоцовъ

Редактори: { Иванъ Камбуровъ
Иванъ Грозевъ

Отговоренъ редакторъ: Проф. Никола Атанасовъ

Сътрудничатъ видни учени, писатели, музиколози, художници и критици

Годишенъ абонаментъ 100 лв., единъ брой 3 лв.

Редакция и администрация ул. Веслецъ 12. Тел. 2-33-08. Пощ. чек. с/ка 5617

Ръкописи не се връщатъ

СЪДЪ

Лътото презъ 1926 год. прекарахъ въ Костенецъ. Въ чудния Костенецъ — съ неговите скални стени — дълги, отвесни, игнати нагоре до самото небе, украсени съ какви ли не барелиефи; — съ неговите дървета, такива грамадни, всички тъй очни и тъй свежо зелени, макаръ нѣ си да растат върху самитъ канари; — съ неговата вѣчно шумяща рѣка, изъ оято между грамадните каменни кълба въбодно играе пъстървата; — съ водата си; — съ минералната си баня, ийто горещъ изворъ (какво чудо!)

По едно време Токмакчиата оставя на страна плетеното си сърмено цигаре и, по единъ навикъ, останаль отъ миналото, изплесква нѣколко пѫти съ рѣце

лото, който седи на чардака на кѫщата си, подъ сѣнката на салкъмитъ и, свободенъ отъ всѣкаква работа, пуши и се отдава на съзерцание и спомени?

Дали не съ самото съзерцание, съпроводено съ такива хубави и ясни разсаждения, които издаватъ единъ строенъ свѣтогледъ; дали не съ това сладостно отдаване на спомените, толкова различни, но тъй свързани единъ съ другъ, нѣкои съвсемъ далечни, но все тъй живи?

ОБИЧАМЪ

Обичамъ простиличките, скромни хора, които сѫ на кракъ преди зори и, капнали отъ трудъ и отъ умора, забравятъ всичко — себе си дори.

Не питать, где изгрѣва свѣтлината, какъ идвашъ зимата и пролѣтъта, защо звѣзды изблихватъ въ небесата, кога разстели тъменъ плащъ нощта.

Не знайть и не питать, какъ се ражда като изъ невидѣлица дъжда, кога напукана отъ страшна жажда земята мре за капчица вода.

Не дирять, накѫде човѣкъ отива по неизгледния си труденъ путь

ЕДНО ГОЛЬМО ДѢЛО

Следъ ценните изложби на Миховъ Щѣркеловъ и Деневъ — най-хубавите презъ сезона, и следъ „Общата“ наша и чужда „Модерна“ — идва съвсемъ неочеквано крупното дѣло на Емануилъ Ракаровъ.

Следъ 27 годишно тихо и скромно труженичество — следъ едно заглавяване и творческо проникване въ смисъла и значението на нашата история — безъ шумъ и крѣськъ, художникъ Ракаровъ предлага на българското общество Историята на българщината въ точно сто едноцвѣтни картини, придружена съ единъ здателенъ каталогъ. Ракаровъ

(Продължение отъ Николай Ръорихъ)

велики души". Япония: „Достигнало подобни върхове, гениалното творчество на Ръорихъ непрестанно расте. Вдъхновенъ отъ вътрешни стремежи, водящи го непрестанно къмъ върха, той желае нови красоти и побеждава, би казалъ човѣкъ, непреодолими препятствия. Ръорихъ—творецъ, писателъ, мислителъ и водителъ, предрича идването на своя новъ миръ, когато най-идеалното ще навлѣзе въ живота. Любовъ, красота, действие — щитове на Ръорихъ, въ чието име той е „издържалъ великитѣ си победи“.

И подиръ толкова странствования, увѣнчани съ грандиозни успѣхи и работи отъ гигантски мащабъ, Ръорихъ е отново въ Ню-Йоркъ. Кметътъ на седемъ-милионния градъ приветствува учителя съ следнитѣ думи: „Да се приветствува отново въ Америка професоръ Ръорихъ е голѣма честь за града Ню-Йоркъ. Вие, чиято цель е била всѣкога международния миръ, сте наистина длъженъ да се върнете въ града, който се явява като символъ на обединяването на всички народи. Вие принадлежите на този градъ, като вестителъ на човѣшкото единение. Голѣмо постижение е за мира фактътъ, че Вие изпълнихте тази мисия на доброжелателство, че Вие сте отнесли и въ най-далечнитѣ народи на земята понятието за миръ и вестъта за братството. Азъ не познавамъ другъ, който би достигналъ повече въ това направление, отколкото Вие, който, по пътя на велики усилия за това дѣло, винаги сте се стремили да установите братство и взаимно разбиране между всички народи въ свѣта“. Дѣлото на Ръорихъ въ Америка носи необикновенъ характеръ; то е толкова многолико и плодоносно, че времето, което имамъ предъ васъ, не ще ми позволи да набележа и стотна часть отъ него. Въ това дѣло участвува и жената на майстора, както и двамата му сина.

МУЗИКАЛНАТА

Мѣрилото за единъ културенъ народъ е установено. Културенъ е онзи народъ, който не само въ областта на своята държавна уредба и въ обществените и социални организации е постигналъ голѣми резултати, но който има високи постижения и въ наука и въ изкуство.

Напредъкътъ въ България върви съ бързи и за това неравни стъпки. Въ нѣкои области ние можемъ да се похвалимъ, че сме отишли сравнително доста напредъ, въ други пъкъ сме съвсемъ изостанали.

Никой нѣма да отрече, обаче, че въ художествената музика младиятъ български народъ даде много ценни дарования. Оперните представления и симфоничните концерти въ София въ повечето случаи сѫ на едно равнище, което може да радва.

Презъ краткия ни свободенъ животъ и при голѣмата болестия, подъ която страда повече отъ 90% отъ българското население — постигнато е извѣнредно много.

Ето цѣлиятъ нашъ оперенъ персоналъ: диригентъ, режисьоръ, пѣвци, оркестранти, хористи и т. н.— всички сѫ българи съ малки изключения). Сѫщо е и съ учителския персоналъ въ нашата Музикална академия. Сѫщото е и въ Царския Симфониченъ оркестъ и пр. А голѣмиятъ брой първокласни пианисти, цигулари и челисти, които се подвизаватъ на Софийския подиумъ, сѫ една истинска украса на нашата музикална култура. Впрочемъ, най-ясно това личи отъ нашите успѣхи въ чужбина: не само Мазаровъ, който днесъ разнася нашата слава въ Италия и Германия, но и въ миналото сме имали блѣскави представители на музикалното изкуство извѣнъ границите на България: Христина Морфова, Ана Тодорова, Илка Попова Ковачева, Михайловъ—Стоянъ, П. Райчевъ и много други. Но това сѫ все дейци изъ вокалното изкуство. Ние днесъ имаме вече и инструменталисти, които сѫ, малко или много, познати въ чуж-

ПОНЕДЪЛНИКЪ, 24 ЮНИЙ 1940 ГОД.

Седмичникът „РОДНО ИЗКУСТВО“ излиза
всъки понедълникъ, начиная отъ 10 юни 1940 г.

Главенъ редакторъ: Проф. Д-ръ Борисъ Йоцовъ

Редактори: { Иванъ Камбуровъ
Иванъ Грозевъ

Отговоренъ редакторъ: Проф. Никола Атанасовъ

Сътрудничатъ видни учени, писатели, музиколози, художници и критици

Годишенъ абонаментъ 100 лв., единъ брой 3 лв.

Редакция и администрация ул. Веслецъ 12. Тел. 2-33-08. Пощ. чек. с/ка 5617

Ръкописи не се връщатъ

Славей

На едно дърво бѣше кацналъ славей и пѣеше. Той бѣ обиколилъ свѣта и знаеше много. А подъ дървото лежеше таралежъ. Той се бѣше добре наялъ, и славейовата пѣсень му бѣше приятна, защото го караше на дрѣмка.

Славеятъ прославяше Бога и ангелитѣ, пѣеше за слънцето, дълбокото небе и сребриститѣ облаци, хвалѣше необятния океанъ, бистритѣ ручеи и спокойнитѣ замътни озера. Той славѣше (нали

НИКОЛАЙ РЬОРИХЪ

(Продължение отъ 1 и 2 брой)

Всестранна и богата е дейността на този великанъ на красотата. Навсъкъде, било въ изкуство, въ наука, въ литература, въ културната му мисия, се усъщества властниятъ войнъ върху полето на духовна бранъ. Благаватъ Гита започва съ думитъ: На полето Курукшетра.... Къмъ това поле на духовна бранъ се стреми неотклонно свещениетъ духъ на учителя.

Първиятъ подготвителенъ периодъ е минать: търсене, открития, овладяване грандиозните мистерии и тайни на свѣта, странствования, натрупване на грамадни колекции отъ етюди и творби въ полето на изкуства, наука, литература. Рьорихъ като че ли никога не е научавалъ: той е знаелъ предварително всичко, той се е родилъ подготвенъ. Затова много младъ още той е готовъ за дейност — само малко време му е било необходимо, за да си спомни, да се събуди за свѣта на идеитъ и на интуицията. И израсва отъ веднажъ победителъ върху бойното поле на Курукшетра. Отъ сега нататъкъ той е Месия на културата и весителъ на мировата правда. Неуморимъ и кипящъ отъ енергия за работа, той непрекъснато действува: съ картини, съ перо, съ слово, съ внушение по интуитивъ пътъ и по езотерични неизвестни намъ начини, той постига единение съ висши духове, ржководи хиляди неопитни, получава, раздава плодове на вѣковна мѫдрост; сѫдникъ — той упреква и наказва въ името на доброто начало, легнало като основа за духовна сейтба въ това безплодно поле—земята . . .

Повече отъ 80 общества на името на Николай Рьорихъ работятъ въ свѣта, подъ върховното ржководство на самия учителъ—за Тържеството на Културата. Столици лични люде отъ всички материци и земи на глобуса се вслушватъ съ удивление въ гласа на Рьорихъ и следватъ слѣпо напътствията му, дейни въ всички области, начертани отъ него. И надъ всички общества и надъ тия, които ще се родятъ тепърва, се развѣва знамето на Мира, рожба на великия Гуру. И иде непрестанно отъ Хималайтъ мощниятъ зовъ на всезнайящия, та се разнася върху глобуса и действува, като небесенъ даръ.

Началото на Рьорихъ въ Америка е една стая. Следъ това израсва въ центъра на Ню-Йоркъ Рьорихъ Музей—29 етажъ небостъргачъ, който съдържа: Мастеръ инститю оффъ юнитетъ арсъ, Сосиете корона мунди, царственитъ колекции отъ хиляди творби на майстора и много паметници отъ писмената и художествена култура на Тибетъ и други народи. Въ Рьориховата академия на изкуствата, все подъ знака на Рьорихъ Музей, се изучаватъ следните браншове на голѣмото дърво на изкуството: музика, живописъ, скулптура, вѫтрешна декорация, балетъ, драма и др. Почетното ржководство е поель пакъ учителъ. Презъ 1928 г. бива основанъ въ Хималайтъ, въ Нагаръ Кулу—собственъ имотъ на

Николай Рьорихъ—Уруsvati-институтъ, посветенъ на изследвания отъ археологиченъ характеръ, разкопки, събиране и проучване на медицински билки отъ областта. Градове отъ Америка, Европа и Азия получаватъ свѣтлина отъ тия творчески центрове и се стремятъ да обединятъ интелектуално всички народи. Всички общества на името на Николай Рьорихъ сѫ въ постояненъ контактъ съ Уруsvati, което значи Утринна звѣзда. Самъ Рьорихъ живѣе съ семейството си въ Нагаръ Кулу, макаръ съзнанието му да действува навсъкъде. Тукъ, срѣдъ тая екзотична и страхотна природа сѫ се родили велики идеи, които ще упражнятъ неотразимо въздействие върху новото преустройство на свѣта. И нека вѣрваме всички, че Рьорихъ ще живѣе още много и дълго, за да излѣчва свѣтлината на своята върховна интуиция, за спасението на културата, чийто розенкройцъ е той.

* * *

Николай Рьорихъ—водителъ на културата, Девизътъ на мирното движение, създадено отъ него, е: Миръ чрезъ култура. Да победишъ съ съзнанието, че красота и знание ще спасятъ свѣта. Да пристъпиши къмъ миръ, не чрезъ конференции за разоржжаване, а по пътя на духовното. Тамъ, дето е културата,—тамъ е и мирътъ. Тамъ е и подвигътъ, тамъ е и правилното решение на трудните социални проблеми. Нуждно е да се разоржиши въ сърдцето и въ духа,—дума Рьорихъ. Трѣбва, значи, за да добиемъ истински миръ, да се насаждда въ съзнанието на човѣка понятието за истинска култура. И понеже тя е свещена, да легне като кулътъ въ душата на човѣка, както Богъ е кулътъ и истината. Въ началото ние споменахме значението, тѣлкувано отъ Рьорихъ, на думата култура, което може да значи служене на свѣтлината, отъ стария източенъ корень Уръ — свѣтлина, огнь.

Но може да значи още: красота, знание и любовъ. Културата е всичко више, духовна и материална ценность, всичко, което помага на човѣка да развива въ себе си духовния свѣтъ, интуитивната свѣтлина.

Ето словата на Рьорихъ за културата, почитане на свѣтлината: Културата е почитане на свѣтлината. Културата е любовъ къмъ човѣка. Културата е благоухане, сливане на живота съ красотата. Културата е синтезъ на възвиши и изтънчени постижения. Културата е оржжие на свѣтлината. Културата е спасение. Културата е двигателъ. Културата е сърдце. Ако съберемъ всички опредѣлния на културата, ние ще намѣримъ синтеза на истинското Благо—огнище на просвѣтата и зидарската красота. На друго място:—Само културата, само всеобщаваща понятия за красотата и знанието могатъ да ни върнатъ общочовѣшки езикъ. Това не е мечтане! Това е наблюдане на 42 годишна дейност

(Следва на стр. 4)

СЕДМИК НИКЪ * РОДНО ИЗКУСТВО

ЗА ЛИТЕРАТУРА, ТЕАТЪРЪ, МУЗИКА, ХУДОЖНИКИ

ОБЩОЧОВЪШКОТО И РОДНОТО

Въ политиката съществуватъ две противоположни учения за устройство на обществото и началата на държавността: едното е индивидуалистично направление, което иска крайна свобода за дейните прояви на личността, а на практика се оказва свобода и власт само на известна част отъ обществото, и второ учение — колективизъмъ, което предпоставя пълното подчинение на личността въз полза на държавата и обществото. Първото излиза отъ положението, че човѣкъ се разгъда свободенъ, а второто, че той фактически веднага се озовава въ единъ колективитетъ, отъ който зависи личното му съществуване.

Така и въ изкуството от време навреме се повдига въпросъ за родно и общочовѣшко. До като тия две направления въ теория изострятъ своите основни положения, за да се противопоставятъ едно на друго, въ практиката и истинското изкуство тъкъ се примирияватъ и съгласуватъ. Само че пъти, по който вървятъ, не е безразличенъ: не отъ общочовѣшкото ще отидемъ къмъ родното, а обратно, чрезъ истински родното се доблизаваме до обобщителното общочовѣшко изкуство.

Отношението между тъзи две прояви въ изкуството се свежда до отношение между конкретно и абстрактно, между предметъ и понятие, между творчески продуктъ и неговата характеристика.

Както отдълнитъ родни езици въ своето развитие не се стремятъ къмъ създаването на никакъвъ общъ условенъ езикъ, но всички по отдълно носятъ свои индивидуални особености, което обаче не пречи да съдържатъ присъщи на всички езици свойства, — така и изкуството, като изразява съкровеното национално, носи черти отъ общочовѣшките характеристики. Даже тъкмо за това и представлява общо-

създаде общочовѣшки ценности. Но не и обратното — отъ отвлъченото и условно общочовѣшко не може да се стигне до конкретното родно.

Българскиятъ народъ, чрезъ своята история и родна култура, е доказалъ, че има своя собствена народна индивидуалност. Въ дълбоката непосредственост на своя духъ, разена въ богато необхватно народно творчество, въ съзнателните планомерни борби за духовна самостоятелност, той е успялъ да създаде отъ себе си оригинална народностна личност. А културата на единъ народъ намира най-яръкъ израз въ неговото изкуство, въ родното изкуство!

И нашиятъ народъ е създадъл презъ въковетъ едно истинско оригинално изкуство, — отронилъ въ ската на времената несъмътни съкровища: като почнемъ отъ народната пъсень (ненадмината като музика и поезия), българската приказка и пословица, танцово изкуство, архитектура, живописъ, та свършилъ съ българската орнаментика и великолепна шевица. Това творчество е толкова характерно, че само по неговите признаки може да се установи народната индивидуалност, племенната съпринадлежност на много наши сънародници, които по зла сѫдба още стоятъ подъ чуждо иго.

И наистина, само тогава ще можемъ да създадемъ свое ново родно изкуство, когато оставимъ върън на духа на това творчество, когато, стъпили като древния Антей на родната земя, добиемъ сили за нови подеми. Въ нашите народни пъсни се казва, че юнаците, закърмени отъ самодивско млъкъ, били непобедими. Народното творчество е самодивското млъкъ, което вдъхва творческа сила и мъжество за подвига на родното изкуство. Това, разбира се, не изключва уважението и възхищението отъ хубавото въ чуж-

(Продължение отъ Николай Ръорихъ)

върху попрището на културата, изкуството, науката. Убедени, че чрезъ силата на културата ние ще победимъ всички нисши прояви у себе си, и ще развиемъ голѣми качества, насочени къмъ велики идеали, само тогава можемъ да говоримъ за миръ и просвѣтна дейност. Културата е едно отъ най-мощните оржия на Николай Ръорихъ въ борбата на духовното поле Курукшетра.

* * *

Но Ръорихъ не спира само до разбирането, че културата ще спаси свѣта. Той иска да спаси и самата култура—по-право нейните прояви въ материалния свѣтъ. Всички паметници на тая хилядилѣтна култура трѣбва да живѣятъ въ битието, като веществено доказателство за великата дейность на умрѣли народи, на славни епохи, на грандиозни постижения, на пророчески прозрения; тия паметници ще послужатъ на идните поколѣния да се научатъ на мѣдростъ и да продѣлжатъ безкрайното дѣло на вѣчната еволюция. Така се ражда божествената идея за единъ пактъ — дѣло на дѣлбока промисъль—отъ мировъ мащабъ. Пактътъ Ръорихъ е създаденъ за благото пакъ на свѣта, за тѣржеството на културата; той се явява, като едно отъ най-голѣмите постижения на човѣшкия повикъ къмъ почитане свѣщените паметници на красотата.

Пактътъ Ръорихъ и знамето на Мира сѫ родени за запазване културните ценности на човѣчеството отъ разрушение, презъ време на война и презъ времена на миръ. Осѫществяването на този мировъ идеалъ има за условие: договорните страни се задължаватъ да почитатъ, поддѣржатъ и защищаватъ всички културни завоевания на човѣшкия гений въ такъвъ размѣръ, въ какъвто Червениятъ кръстъ предпазвачовѣчеството отъ физически болки. Кой може да даде на свѣта такъвъ пактъ и такова Знаме на Мира? Това е възможно само при изключителна личностъ, чиитовѣжделения надминаватъ епохата. И Ръорихъ—единъ отъ най-голѣмите културни вождове на всички времена, е човѣкътъ, който носи семената на тия космични идеали. За Ръорихъ въ тоя смисъль Английскиятъ полковникъ Махонъ пише въ единъ Лондонски журналъ: „Името на Ръорихъ ще остане въ историята като име на човѣкъ, който е направилъ за защита и за развитието на изкуствата и културата, както и за постигане на постояненъ миръ, по-

(Продължение и край въ бр. 4)

Музиката и нейното

Като проследимъ историческото развитие на музиката въ западна Европа, ще видимъ, че най-характерния белегъ на 19 столѣтие се изразява въ силното индивидуализиране на творчеството. Никога преди това музиката не е давала такъвъ яръкъ избликъ на настроения и преживявания, както презъ времето на романтизма и импресионизма. Идеалът е билъ да се даде „лична нота“ въ произведението на компониста, а сѫщо и „лична нота“ въ репродуцирането на композиции отъ страна на диригенти, солисти, инструменталисти и пѣвци, която понѣкога се е превръщала въ истински „индивидуаленъ маниеръ“. Това индивидуализиране, обаче, въ произведенията на гениалните представители на музиката на 19 столѣтие не е произлѣзло безъ органическа връзка съ предшествуващето развитие. То е дошло както и всички културни придобивки постепено, т. е. чрезъ еволюция. Индивидуализирането на изкуството на това време е едно естествено и искрено отражение на творческата личность на музиканта—компонистъ и като така ценна отъ гледище на едно съ свой стилъ жизнеспособно изкуство. При това индивидуализиране, обаче, се стига до едно търсене на „оригиналност“ въ произведението, но не подъ силата на творческо вдъхновение, а на едно желание, продуктувано отъ „спекулативни размишления“ за „особено“, „непознато“ и „неувано до сега“.

Това лабораторно търсене доведе по едно време до една истинска анархия въ музикалния стилъ. Яви се понятието за „атоналност“, което е абсолютно мъгливо и само по себе си нищо не означава. Самото търсене, въ сѫщностъ, отъ гледище на музикалната психология, е сѫщо ценно и не е за пренебрегване; обаче създаването на музикаленъ „новъ стилъ“ може единствено да възникне по естественъ органиченъ начинъ: т. е. „новия стилъ“ трѣбва да бѫде искрената рожба на творческо вдъхновение и да се обосновава върху почвата на единъ еднакъвъ естетиченъ законъ.

ПОНЕДЪЛНИКЪ, 1 ЮЛИЙ 1940 ГОД.

БР. 4
ГОДИНА I.

Седмичникът „РОДНО ИЗКУСТВО“ излиза
всъки понедѣлникъ, начиная отъ 10 юни 1940 г.

Главенъ редакторъ: Проф. Д-ръ Борисъ Йоцовъ

Редактори: { Иванъ Камбуровъ
Иванъ Грозевъ

Отговоренъ редакторъ: Проф. Никола Атанасовъ

Сътрудничатъ видни учени, писатели, музиколози, художници и критици

Годишенъ абонаментъ 100 лв., единъ брой 3 лв.

Редакция и администрация ул. Веслецъ 12. Тел. 2-33-08. Пощ. чек. с/ка 5617

Рѣкописи не се врѣщатъ

ИНТЕРВЮ СЪ ВАСИЛЬ ЗАХАРИЕВЪ

Ако нашата съвременна живопис се развива, съ малки изключения, подъ нака на модерното западно изкуство, графиката ни, макаръ и съ по-малко представители, носи печата на чисто ло-
ално, самобитно изкуство. Неинъ ро-
началникъ и създател е Василь За-
ариевъ: той е и най-голѣмиятъ бъл-
гарски графикъ следъ освобождението,
ъренъ следовникъ на самоковските
радиции. Защото неговите графични
розрения съ плодъ на лични търсения,
и елементитъ на техническиятъ му по-
тижения съ племенна особеност и не
е срещатъ другаде. Това здраво и ки-
яще отъ форми и сила изкуство не
е само технически спекуляции: то

датиратъ отъ 18-й вѣкъ. Нашите тога-
ваши гравьори съ усвоили това изку-
ство въ Виена и въ Света Гора. Анастасъ Каракояновъ, синъ на книгове-
зела, книгопродавец и типографа Ни-
кола Каракояновъ, създателя на пър-
вата българска печатница въ Самоковъ,
се счита като най-значителниятъ пред-
ставител на нашата графика преди ос-
вобождението. Най-характерните произ-
ведения на неговата школа съ гравюри
на дърво и на медъ съ религиозни сю-
жети,—така наричанитъ „щампи“, про-
давани изъ мънастири и разнасяни отъ
благочестиви богомолци навсѣкѫде изъ
българските земи.

Следъ освобождението, когато у насъ

На границата

Като пропждени отъ бащиния домъ
извѣнь оградата изхвърлени стоите,
като граниченъ камъкъ вашите сърца
съ тежко въвъ земята впити.

Презъ границата пътъ, като рѣка,
отъ нивите въвъ Добруджа се влива,
тамъ воля робска, тута бежанска,
и дветѣ ги едно небе покрива.

На двайсетъ крачки твой братъ оре
въвъ нивата, останала оттатъкъ,
до тебе ще се приближи ше спре

рекцията на литературата и изкуствата
при М-вото на просвѣтата, начало съ
главния директоръ г. К. Бастиясь, който
е добре познатъ у насъ, съ съдѣствието
на главния директоръ на изящните из-
куства г. Д-ръ Первелахисъ. Изложбата
на българските художници бѣ
устроена по поканата на гръцко-българ-
ската лига въ Атина. Голѣми заслуги за
устройване и нареждане на тази из-
ложба иматъ още художникътъ г. Пан-
галось — председателъ на съвета на
Дома на изкуствата и литературата —
помощникътъ му г. Христофидисъ, как-
то и познатиятъ и у насъ скулпторъ
г. проф. Сахосъ.

Изложбата се посрещна съ голѣм
интересъ. Появиха се много отзиви въ
Атинската преса. Министерството на про-
свѣтата, както и частни лица, откупиха
картини, скулптури и графически рабо-

НИКОЛАЙ РЬОРИХЪ

(Продължение от 1, 2 и 3 брой)

вече отколкото кой и да е другъ, било сега или въ миналото". Въ своето приветствие към Третата международна конвенция по пакта Рьорихъ въ Вашингтонъ, академикът Рьорихъ казва: „Приветствуващъ ви съ добре дошли въ името на свещеното дѣло на Мира. Не случайно свѣтътъ мисли за Мира, понеже враждата и взаимната ненавистъ състгнали наистина до своя предѣлъ... Ако Червениятъ кръстъ се грижи за тѣлесно ранениетъ и болниятъ, то нашиятъ пактъ запазва ценностита на човѣшкия гений, запазва тѣхното духовно здраве... И така, нека преди всичко да пазимъ свято творческия съкровища на човѣчество. Преди всичко да се съгласимъ, че, подобно на Червениятъ кръстъ, Знамето въ значителенъ размѣръ може да предизвика човѣшкото съзнание къмъ съхранение на това, което по свойството си вече принадлежи не само на нациите, но и на цѣлия свѣтъ и се явява като гордостъ на човѣчество.

Тази идея е замислена още въ 1904 г. Предъ общество на архитектите, въ

тътъ Рьорихъ билъ подписанъ отъ Съединените Шати на С. Америка и всички републики на Централна и Южна Америка, като членове на Панамериканския съюзъ: Аржентина, Боливия, Чили, Коста-Рика, Куба, Доминиканска република, Еквадоръ, Ель-Салвадоръ, Гватемала, Хаити, Хондурасъ, Мексико, Никарагуа, Панама, Парагвай, Перу, Колумбия, Урагвай и Венецуела.

Американската преса съ огроменъ възторгъ подчертала великото значение на този знакъ за културно единство и взаимопомощъ, които обединяватъ северна и южна Америка. Пактътъ е билъ подписанъ при много тържествена обстановка и настроение. При подписването, станало въ присъствието на представители на всички страни, президентъ Рузелтъ произнесъл речь предъ радиото, предавана по цѣлъ свѣтъ.

Мадамъ Франклайнъ Рузелтъ пише по поводъ пакта: — „Дълътъ на мириамъ, че идеалитъ, изразени въ пакта Рьорихъ, могатъ само да бѫдатъ приветствувани

имението на баща си Извара, въ Русия—Рьорихъ започва да копае: „Какъто несравнено усъщане,—казва той, —да извадишъ пръвъ отъ дълбочината на земята нѣколко остатъци отъ античността, да бѫдешъ способенъ да общувашъ направо съ една изчезнала епоха... Каква мистерия! Кацво величие! Даже смъртъта съдържа единъ безкраенъ животъ“.

Неудържимъ стремежъ кара Рьорихъ да дълбее земята, да търси, да научи, какъвътъ е билъ първичниятъ обликъ на човѣка, жилището му, както и нравите и обичаите му; това ще му даде богати възможности по-късно да възкреси въ изкуството си умрѣли времена. Най-много го интересува неолитичниятъ периодъ, особено богатъ въ Русия. Рьорихъ върва, че примитивниятъ човѣкъ на тази епоха е ималъ изостренъ вкусъ за хубавото и е търсилъ да приложи това чувство, както въ ордия, така и въ покъщнина. „Леснината и свободата на рисунките имъ се доближаватъ до хармонията на най-хубавите японски ескизи“,—казва той въ книгата си „Каменниятъ вѣкъ“.

Обширни проучвания е направилъ Рьорихъ за живота и изкуството на магдалинския човѣкъ, следъ разкопки въ Тверъ, Новгородъ и др. места на Русия.

Въ своите циклове отъ живописни творби той възкресява много видения — плодъ на голѣма интуиция и все-странно познаване камения периодъ и други епохи, отдалечени съ хиляди лѣти отъ нашата ера.

* * *

Интересува го също археологията. Особено старите руски градове Псковъ, Петчиари, Испорскъ, които, разположени върху голѣмия путь на Византия, съ били подхранвани съ сока на великата ансатична култура, съ колоритната фантасмагория на Ярославъ и Ростовъ Велики; Владимиръ и Юриевъ-Полски —, които съ били подъ романско влияние, съ готически паметници на Ковно и Литва; тежките пътища на цитаделата на Ростовъ, широката самота на Суздалския мънастиръ.

Презъ времето 1903/4 година Рьорихъ нарисува 75 творби, които нарича архитектурни етюди, представлящи четиридесетъ града или паметници на стара Русия. По това време проф. Рьорихъ бива избранъ за членъ на комитета на Дружеството на архитектите, редко отличие за единъ художникъ и за единъ археологъ, но оправдано по единъ съвремененъ начинъ, отъ дълбокото отношение на майстора къмъ тази материя.

Археологичните проучвания даватъ възможностъ на художника да бѫде абсолютенъ въ тѣнкостта на стиловете и ширината на ансамблите. По-късно, презъ 1907 година, Рьорихъ изучава старите храмове на Финландия; на другата година ржководи разкопки въ провинцията на Тверъ, както и въ Городище, кѫдето се откриватъ великолепни емайлирани творби отъ готическия периодъ. Ней-съществената дейност отъ периода на разкопки въ Новгородскиятъ Кремълинъ — кѫдето въ 1910 г. Рьорихъ направилъ знаменити проучвания, публикувани въ статията му, озаглавена „Подземна Русия“.

(Поради многото материалъ статията за Николай Рьорихъ остава да продължи въ идните броеве).

Помъстената рисунка — портретъ на Николай Рьорихъ къмъ статията на Василъ Стоиловъ е работата на сина на именития човѣкъ — Святославъ Рьорихъ, който твори въ портретната областъ съ завидна вещина. Има много сродно съ изкуството на баща му — задълбочаване и символика, търсene на стилъ. Рихардъ Рудзитисъ, директоръ на Valst, библиотека въ Рига, близъкъ човѣкъ до семейството на Рьорихъ, пише, че синътъ ще бѫде достоенъ творецъ върху елинъ теренъ, кѫдето башата стърчи като гигантски стълбъ.

Фотоизложбата на Бончо Каракояновъ, уредена въ постоянната Художествена галерия Аксаковъ, показва на публиката, какво може да даде единъ великолепенъ апаратъ отъ фирмата Contax, въ ръцете на единъ великолепенъ майсторъ. Много свѣтлина, естествени освѣтления, никакво маниерично съ материала. Портретътъ му показва по-дълбоки задачи — психологична постройка и преди всичко индивидуалът изразъ, а не сантиментални и блудкави пози. Всичко изложено е шастлива работа и завидно постижение въ една областъ, която само една стъпка дѣли отъ тривиалното; нашиятъ майсторъ Бончо Каракояновъ е съумѣлъ да остане само художникъ.

НИКОЛАЙ РЬОРИХЪ: ЗВЕНИГОРОДЪ

Русия, Рьорихъ е представилъ докладъ по въпроса за съхраняване и защита на културните ценности въ свѣта. Въ 1915 г. е направенъ докладъ на императоръ Николай II, обаче, въпреки интереса, съ който е билъ посрещнатъ този пактъ, войната е попречила да се развие. Презъ 1929 г., следъ петъ годишните си експедиции по централна Азия, Рьорихъ публикува въ Америка принципите на своя пактъ. По сѫщото време д-рътъ по международно право г. Г. Шкляверъ, по препоръка на учителя, разработилъ статутътъ на пакта въ съотношение съ законите на международното право.

Знамето на Мира, сѫщо дѣло на Рьорихъ, представя червенъ кръжъ съ три червени точки въ срѣдата върху бѣлъ фонъ.

Съществуватъ много индивидуални тълкувания на този простъ и красивъ символъ, като религия, изкуство и наука, проява на културата или на минали, сегашни и бѫдещи достижения на човѣчество и пр. „Всички тѣзи тълкувания, казва Рьорихъ — сѫеднакъ хубави, понеже тѣ представятъ синтезъ на живота, а това е моятъ ржководящъ принципъ“.

Комитетътъ на пакта и Знамето на Мира сѫ били учредени въ 1929 г. въ Ню Йоркъ и една година по късно въ Парижъ и Брюгъ. Отъ всички страни сѫ приветствували пакта Рьорихъ. Първата международна конференция на пакта се е състояла въ гр. Брюг (Белгия), отъ 13 до 15 септември 1931 година; всички културни кръжове съ ентузиазъмъ посрещнали това дѣло. Тогава излиза първиятъ томъ отъ сборника „Документи и приветствия въ защита на пакта“. На другата година, пакъ тамъ, се състояла втората конференция, въ резултатъ на което била основана Рьорихова фондация за миръ, изкуство, наука и трудъ.

Въ 1933 г. се събира въ Вашингтонъ трета конференция на Рьориховия пактъ, въ която участвували дипломатическите представители на 36 държави. Отъ тукъ пактътъ печели много и постоянни привърженици по цѣлия свѣтъ. На 15 април 1935 г., на обѣдъ, въ кабинета на президента Рузелтъ, въ Бѣлия домъ въ Вашингтонъ, пак-

отъ всички, които разчитатъ на това, че най-хубавото отъ миналото трѣбва да бѫде запазено, за да може то да послужи на бѫдещите поколѣния и да имъ сочи пътя“.

Американскиятъ художникъ Дабо: „Ако ни се удае да достигнемъ това, всички народи да приематъ знамето за запазване всичко прекрасно, драгоценно, всички прояви на човѣшкия гений, всичко създадено отъ мисълта и ржката човѣшка, това ще бѫде, въ течение на последното хилядилѣтие, велико постижение на духа и културата... За народа сѫдятъ по неговите поети, художници и учени, а не по дребните му дѣла“.

Д-ръ Чарлсъ Флейшъръ казва за духовната мощъ на Рьорихъ: „Чувствувамъ, че Рьорихъ, тъй да се каже, символизира могъществото да духа. Макаръ и да отсѫтствува той сега, все едно, той е винаги между насъ — толкова е мощнъ неговиятъ духъ“.

Знамето на Рьорихъ е великолепенъ знакъ на културата. Самъ Рьорихъ пише: „Подъ знамето на Мира, въ мощно и сърдечно единство, като всемирна лига на културата, да тръгнемъ къмъ единната Божествена свѣтлина“

Това движение минава въ Индия, кѫдето дълбоко преценили и разбрали практическото приложение на идеалитъ, символизирани въ пакта Рьорихъ. Цѣлиятъ индуски елитъ, начало съ Рабиндратане Тагоре, приель великиятъ идеи, легнали въ основата на пакта. Писателятъ Свами Джагадисварананди приветствувалъ Рьорихъ съ следните слова: „Академикътъ Рьорихъ, основателъ и водителъ на единственото въ своя рода хуманитарно движение, се явява самъ, като олицетворение на мировото изкуство и мировата култура. Правилно Д-ръ Козенсъ го признава за духъ отъ Хималайтъ, защото той наистина е пророкъ на новия свѣтъ на културата. Рьорихъ — нашъ водачъ — е открилъ нова знаменита глава въ историята на човѣчество, като е основавъ движението на пакта“.

По такъвъ начинъ се завръща на 15 април 1935 год. великаната хуманитарна идея, за която академикътъ Рьорихъ, заедно съ жена си Елена Ивановна, сѫ посветили живота и труда си.

* * *

Но тукъ не спира дѣлото на нашия Гуру. Той е праисторикъ. Него дълбоко интересува онова, което лежи съ вѣкове, съ хилядилѣтия подъ земята, заровено тамъ вследствие катализми отъ козмиченъ характеръ, или разрушено отъ варварска ржка. И — въ

Актуелни оперни въпроси

Развоятъ на музикалната култура въ България отбелязва, между друго, и значителенъ възходъ на творчески сили у младите първически поколения.

Тъхниятъ количественъ прирастъ представя вече същински проблемъ, съ който ще тръбва да се справятъ не само естети и критици, но преди всичко социолози и държавници.

Необходимо е да се определи едно най-сериозно отношение къмъ това ценно национално богатство, привлечено въ последни години жадните погледи и апетитите на по-практичните отъ насъ чужди оперни дирекции и частни антрепризи.

Да изреждаме ли имената на пълната плеада първци и първици, които прославиха името на родината нивънътъ нея, и които, за наша скръбъ, няматъ вече почти никакъвъ непосредственъ допиръ и връски съ художествения животъ и културния напредъкъ въ наше отечество?

Емигрирането на първическия имътъ може да вземе още пошироки размъри, когато въ разширена Европа настъпятъ жадуваниетъ отъ всички ни условия за спокоенъ създателенъ животъ.

Лишена отъ най-свежите си артистични дарования, нашата първическа — оперна и концертна култура ще се разгъва подъ знаока на посрещнеността и дилетантизма, искренните стремежи за укрепа и разцвѣтъ на националното ни творческо и възпроизвъдително изкуство ще оставатъ безплодни и напразни.

Трудно ли е, наистина, да се измърти загубата за музикалния животъ у насъ съ лишаването ни отъ толкова свидни първически дарования отъ миналата голъма война до днесъ?

Каква би била, напримъръ, физиономията на оперната ни култура, ако, вместо лутанията имъ из чужбина, избраници на нашето оперно изкуство отъ качеството на Ана Тодорова, Златка Куртева, Ел. Доскова, Ел. Николай (Стоянка Николова), г-ца Тончева, Надя Свиларова, Петър Байчевъ, Ал. Краевъ, Тодоръ Мазаровъ, Ив. Петровъ и т. н. биха били свое временно запазени и окръжени съ достойно за таланта и творчески имъ възможности внимание?

Да спомняме ли за една втора група първци, които, поради липса на специални грижи и разумна насока, пропилъха и пропиливатъ своите богати артистични заложби и ценни гласови дарования?

На всъка стъпка въ тая областъ ни изненадва едно странно и осъдително безгрижие, което особено днесъ, при буйно изкласирана родна първическа нива, се очертава като престъпна обществена

злина, като народно бедствие, срещу което будната обществена съвестъ е длъжна да поведе кръстоносъ походъ!

Вдъхновявани отъ идеала за събиране и съсръдоточване на творческия национални сили, длъжни сме да внесемъ единъ по-широкъ порядъкъ, да определимъ по-ясно насоките за ново устройство и рационализиране не само на оперното дѣло, но и на цѣлия нашъ музикаленъ битъ изобщо.

За да останемъ при операта, като една отъ най-съществените разклонки на живия театъръ, тръбва да подчертаемъ, преди всичко, крайната нужда отъ създаване най-малко въ едно отъ голъмите наши културни съдища на една втора държавна опера.

Тамъ тръбва да бѫдатъ привлечени за плодна сценично-музикална дейност строго и безпристрастно подбрани измежду сегашната богата наличност ръководни лица и изпълнителни кадри.

Една отъ прѣките и високи задачи на тоя втори оперенъ театъръ ще бѫде поставянето му въ най-гъсна духовна и културополитическа връзка съ широките народни съдища въ българската провинция.

Установенъ въ определенъ центъръ, гдето ще подгответъ и ще обиграва своя репертоаръ, и где то ще свиятъ семейство гнездо на говите сътрудници, тоя провинциаленъ — областенъ или междуградски — театъръ ще може да пръсне освежителни лъчи по единъ възможно най-просторенъ обсегъ.

Тутакси става ясно, че по обхватъ и художествено назначение подобенъ оперенъ институтъ трудно би надхвърлилъ въ първо време рамките на камерната опера. Нека, обаче, се утешимъ за случая съ максимата, че въ изкуството решаватъ не обема и количеството, а чистотата и висотата на изпълнителния стилъ. Мировата музикална съкровищница е богата отъкъмъ прекрасни образци на сценично-музикалното художество, чието стройно изнасяне отъ единъ добре подгответъ изпълнителенъ съставъ би съдействувало също така внушително за повишаване и възпитаване на художествения вкусъ у провинциалния слушателъ.

А по-късно, когато идеята за оперна просвета се утвърди въ съзнанието на широката общественостъ, и тя почувствува истински гладъ за тоя родъ душевна храна, нуждата отъ построяване на обширни народни оперни театри и необходимостта отъ изнасяне на монументални оперни творения ще се явятъ като нѣщо съвсемъ нормално и естествено.

Ил. Янаудовъ

Газгодишните дебюти и гас

Както навсъкъде, така и въ нашата Опера е установена вече практиката за дебюти на млади сили, съ цель за освежаване на постоянния артистичен съставъ и попълване недостига въ нѣкои гласове.

Предъ току-що завършилия сезонъ имахме такива дебюти на два лирико-колоратурни сопрани — Лилияна Табакова и Божана Димитрова и баритона Иванъ Поповъ. За успеха на тия дебюти своевременно се дадоха отзиви въ нашия печатъ. Съ огледъ нуждите на Опера, управата ще реши, кои отъ дебютантите ще зачисли въ оперния съставъ.

Въ този начинъ на процедиране нѣма нищо ново.

Новото и радостното, което тръбва да се отбележи, то съ гостуванията презъ тоя сезонъ. Вместо гостуванията на чужди артисти въ миналите сезони, ние имахме такива на наши сили, нѣкои отъ които учли и се проявили най-напредъ въ България, а други — учили въ чужбина и добили достъпъ до тамошните оперни сцени. Мазаровъ, Коларовъ, Дорита Бонева, Мариана Радева и Мария Стефанова — всички получиха съответния заслуженъ дѣлъ на въторзи и горещи поздрави на своето отечество, всички държе почувствуваха топлите майчини обятия.

Не всички, обаче, дадоха хубавъ примъръ за подражание на свой братя и сестри по професия. Нѣкои между трите артисти плащатъ още данъкъ на прекомърната самонадъянност на младостта, като съ се наели съ роли отъ такъвъ широкъ гласово амплой, което е привилегия само на рѣдките дарования.

За да не останатъ въ недоумение нѣкои отъ театралната публика, и да послужи за поука на младите оперни артисти, които още търсятъ своя пътъ, намирамъ за полезно, да разгледамъ гостуванията на г-жа Дорита Бонева въ трите ѝ роли, различни по гласово амплой, за да се даде по-точно опредѣление на гласовите и възможности.

ЕДНА ЦЕННА МУЗИК.-ПЕДАГОГИЧНА КНИГА

„Новъ путь за музикалното образование на българския деца“ отъ Олга Кабакчиева, София 1940 г., стр. 280, собствено издание.

Въпросътъ за оценката на единъ музикаленъ методъ е по-малко теоретически, отколкото практически, т. е. тя се обуславя отъ резултатите, които дава този методъ. Три музикално-педагогични метода главно съ намѣрили по-широко приложение въ отдалени страни на западна Европа: „Тоника-до“ въ Германия, „Тоникъ-соль-фа“ въ Англия и „Цифречна метода“ въ Франция. Ала и трите тези метода страдатъ отъ основния недостатъ — интелектуализма, понеже се основаватъ предимно на умствената работа при пънкето, като при това пренебрегватъ тоналното чувство, което стои въ основата на музикалното съзнание — следователно, има извнѣредно голъмо значение въ работата при музикалното обучение.

Единъ методъ, който отдава на тоналното чувство онова значение, което то има при музикалното възпитание, е на името швейцарски педагогъ Жакъ Далкрозъ — създател и на прочутата „ритмична гимнастика“. Ритъмътъ и тоналното чувство съ дълга основа стълба, около които се гради музикално-педагогичниятъ методъ на Далкрозъ, — докато създателите на

другите методи или ги пренебрегватъ, или съвсемъ отъ далечъ ги иматъ предвидъ въ концепцията на своите системи. Съзнателното пънение, между това, е многостранна психофизическа дейност, въ която участватъ както трите душевни прояви ума, чувството и волята, така и ухото, гърлото и дихателните органи.

Пренасянето на единъ методъ на работа отъ всички видове дейности отъ една страна въ друга — безъ да се съобразятъ обективните условия на тази, въ която ще бѫдатъ пренесени и прилагани, не ще съмнение, че бѫде една безплодна работа — следователно, външната и културната съдъда, като за преподаването служи многоликия и богат ритъмъ на българската народна музика — особено въ първо, второ и трето дълъгнение. По навей отъ голъмата книга на Далкрозъ „Детето, училището и музиката“, шестото дълъгнение на книгата представя отъ себе си програма за „малъкъ концерт“ въ връзка съ изучаваните гами и тоналности — нѣщо, което е предвидено

единъ обикновенъ преводъ, но чевъкната, носяща общо заглавието — „Новъ путь за музикалното образование на българския деца“, г-ца Кабакчиева е внесла и известенъ, би могло да се каже, свой творчески елементъ — изразътъ главно въ шестътъ „приложение“, представящи отъ себе си пояснения на приспособените и съставени спроти изискванията на българското училище упражнения за изучаване на всъка гама. — А това ще рече, че при пренасянето на методата на Далкрозъ на наша почва съ съобразени български външни условия и културна съдъда, като за ритмична основа на преподаването служи многоликия и богат ритъмъ на българската народна музика — особено въ първо, второ и трето дълъгнение. По навей отъ голъмата книга на Далкрозъ „Детето, училището и музиката“, шестото дълъгнение на книгата представя отъ себе си програма за „малъкъ концерт“ въ връзка съ изучаваните гами и тоналности — нѣщо, което е предвидено

ПОНЕДЪЛНИКЪ, 30 СЕПТЕМВРИЙ 1940 ГОД.

Седмичникъ „РОДНО ИЗКУСТВО“
излиза всъки понедълникъ

УРЕЖДА РЕДАКЦИОНЕНЪ КОМИТЕТЪ

Отговоренъ редакторъ: Проф. Никола Атанасовъ

Сътрудничатъ видни учени, писатели, музиколози, художници, театрали и критици.

Годишенъ абонамънтъ 100 лв., единъ брой 3 лв.

Редакция и администрация ул. „Веслецъ“ № 12

Тел. 2-33-08

Пощ. чек. с/ка 5617

Ръкописи не се връщатъ

Изкуството въ живота

Константий Щъркеловъ; единъ Маestro Атанасовъ или Добри Христовъ, Петко Стайновъ или Панчо Владигеровъ; поети като Добри Чингулова, П. Р. Славейкова или Христо Ботева, като Ив. Вазова, Кирилъ Христова, Пенcho Славейкова, Т. Траянова, разказващи като Елинъ-Пелина, Николай Райнова, Йорд. Йовкова, Карадийчева — да споменаваме ли все още вдъхновени и достойни? — всички

самостойнитъ извори на вението. Но това е едно която повече отъ две трети люлъе българска залива българската земя крилати си светия на свободата. Изкуството не въ няя, притежава сили на непосрѣдно вътре отколкото и най-умното язследване върху ческата сѫдба на Доб

Николай Ръорихъ

въ свѣтлината на културата

Николай Ръорихъ е художникъ, който се открива въ рѣдка мощь въ много области. Той е не само археологъ, но сѫщо така етнографъ и поетъ. Да окрѣглимъ образа му и да очертаемъ неговото значение.

Като етнографъ Ръорихъ проучава вече не само майката - отечество, но и Съединенитѣ щати, остритѣ брѣгове на Менъ, слънчевата Калифорния, голѣмитѣ езера на северъ, апокалиптичнитѣ канони на Аризона. Следватъ петь-годишнитѣ му експедиции въ централна Азия, гдето преброяжда пустини, въ които никога европеецъ не се е задълбочавалъ, както и експедициите му върху недостѣжнитѣ скалисти върхове на Хималаите. Така той опознава различни, най-малко познати, народи, гдето води животъ наравно съ тѣхъ, като изучва нравите и обичаите имъ.

Проучилъ основно и дѣлбоко историята на всички народи и на всички религии, размислилъ върху догмите на всички учения, Ръорихъ е по-малко изненаданъ отъ етнически разлики, що раздѣлятъ хората, отколкото отъ общите всмукивания, отъ общите изходни традиции, които ги свързватъ. И неговото необикновено познаване на фолклора изобщо го кара да доближи народната легенда за руските стени до приказката, която весели водачите на кервани въ китайския Туркестанъ.

Като поетъ и писателъ Николай Ръорихъ е създадъ странни творби — отражение на стремежа му къмъ вдѣлбочаване и символизъмъ. Неговите „Цвѣти на Мория“—преведени на бѣлгарски—сѫ най-чиста поезия, гдето словото е приплетено въ чудна арабеска, подчинена на една основна мисъль. По дѣлбочина и сила тия малки поеми могатъ да се сравнятъ съ древно-индуските сказания, послужили като грдиво за великата книга *Махабхарата*. Въ друга твор-

ЗА ЛИТЕРАТУРА, ТЕАТР

Проф. д-ръ Б. Йоцовъ

ИЗКУСТВО ЖИВО

Казва се, че изкуството е независимо и свободно, че то не може да играе служебна роля във живота, то не е сръдство, а самоцель, то е съзето, чисто и въечно. Обаче забравя се, че въпръки всичко, то зависи отъ живота, отъ сръдата и времето, отъ съдържанието и духа на историческия моментъ. Изкуството живее съ велика самоизмама — то си въобразява, че е свободно, а въ същността, както оня, който създава, се намира въ несъзвавана ограниченност и зависимост. Освенъ това, изкуството е немислимо безъ човѣка, безъ неговите духовни потрѣби, жажди, концепции. Какво би било мастието на слънцето, ако нѣ-

ба „Пътъ и благословение“ Ръорихъ излага своите естетически схващания за живота. Но най-много съж станит на Учителя, писани по различни поводи, събрани въ няколко тома. Общо, дългото му обхваща до 100 тома. Една гигантска работа! И нито единъ редъ не е написанъ безъ значение. Каква сила на духа!

Археологъ и етнографъ, историкъ и поетъ, избродилъ всички пътеки на културата, Николай Ръорихъ е най-големият днес художникъ на глобуса. Това, което съж за Сръдневъковието и Ренесанса Джото, Фра Анджелико, Леонардо да Винчи, Микелъ Анджело, Рафаело, Веласкесъ, Рембрандъ, Нуно Гонсалвъ, Руисдаль—това е Николай Ръорихъ за днешната епоха. Защото за него изкуството е носител на най-чиста мисия — духовно провиждане на същинския обликъ на свѣта.

Изкуството презъ последните десетилѣтия е въ явенъ упадъкъ; то се основава на чисто естетични и технически начала, които му даватъ съвсемъ повърхностенъ характеръ и го отдалечаватъ отъ целта му, като носител на идеи и отговорност.

Николай Ръорихъ създаде новия стилъ въ изкуството, стилъ на бѫдещето. Той ни показва, че идните поколѣния (защото ние сме все още подъ знака на преходното) ще синтезуватъ, ще обединяватъ. Затова изкуството имъ ще носи синтетиченъ характеръ и ще служи на великата мисия — опознаване героично-то и истински красивото въ свѣта. Николай Ръорихъ създаде единъ новъ свѣтъ, несъществуващъ никаде, и който все пакъ е истинскиятъ свѣтъ, въ който всѣки човѣкъ, жаденъ да опознае красотата, трѣба да живѣе, ако можеше да събуди своите вѫтрешни очи, ако можеше да бѫде способенъ да вижда изкуството на Николай Ръорихъ, което е символично, както е символично всѣко изкуство или религия. И все пакъ то е общочовѣшко, защото е носител на идеята: за всички. Когато навикнемъ чрезъ дейността да четемъ и да тълкуваме правилно живописните творби на майстора, тогава ще ни стане ясно, защо именно символично рисува той, и какво иска да ни каже съ това.

Какво представляватъ пейзажите на Ръорихъ? Тѣ съж самата природа, съ нейната многообразност и дълбочина, съ стихийнъ и грандиозните форми. Отъ руските църкви и градове, отъ руските примитивни стени до Хималайските си циклоси — Ръорихъ е еднакво космиченъ и вѣренъ на своя творчески натюръмъ. И навсѣкаде това чувство за първичното, чистото, непостижимото. Всички елементи на природата играятъ еднакво важна роля въ картините му: и небето и земята, стихийнъ и елементитъ, слънцето и луната, хаосътъ на несътворени още свѣтове. Това, че е било и ще бѫде, също влиза, като елементъ въ изкуството му. Небето — то е стихия, която ръководи чувствата на човѣка, апокалиптична канава, върху която се сплитатъ страховити бури. Облаците съмогжати и се договатъ въ яростни набѣги: жестоки битки се водятъ горе и бушуватъ северни вѣтрове, свистятъ заплашилелно и подмѣтатъ огромни кълби, търкалятъ ги въ луда игра. Изригватъ гейзери отъ червена свѣтлина, текатъ потоци разтопено злато, пожари се разгарятъ на западъ. Разнолики и

злобни, кротки и меко галъщи, облаците въ пейзажите на Ръорихъ съж душа на онова, че иска да ни каже Творецъ. Облаците съж елементи, безъ които пейзажът е немислимъ. Никой никога не е писалъ, нито ще живописува някога подобни облаци. Тѣ ни разказватъ въ огнени слова за величието и силата на Силния. И Ръорихъ познава строежа на всички възможни форми на облаците. Тѣ му говорятъ на роденъ езикъ: той общува съ тѣхъ, като съ живи сѫщества. Тѣ му нашепватъ дълбоки знамения, тѣ му повеляватъ строги заповѣди, Земята, която рисува майсторътъ, е прастара и издревна; тя е източникъ на животъ, и затова нейните форми съж толкова грандиозни. Сублимни планински вериги се простиратъ до безкрай и отваждатъ безкрай, и никнатъ гори и камъни по тѣхъ. Презъ тия гори и планини съж минавали люде отъ магдалинската епоха, водили съж бранъ, сложили съж началото на културата. Човѣкътъ също играе важна роля въ тия неизмѣрно дълбоки творби. Обаче „този човѣкъ не е нито русинъ“, — както казва Сержъ Маковски, — „нито славянинъ, нито варягъ. Той е предисторичниятъ човѣкъ, примитивниятъ варваринъ на земята“.

Още отъ ранни дни Ръорихъ е визионеръ. За него живописътъ е само срѣдство — поне въ началото — и то най-прѣко и фрапантно да изрази по единъ примитивенъ пътъ мрачните гигантски съновидения и видения, които съж плодъ на неговата душа на разкопвачъ... още презъ времето, когато прави разкопки въ курганите и могили, че стърчеха катъ огромни буци въ името на Извара — въ околностите на Петербургъ.

Но нека си спомнимъ първата творба на художника — „Вестителъ“. Ние сме предъ велики живописни откровения, и „Вестителъ“ ни препреждава, че иде страшно и могжъто изкуство, което ще донесе новия стилъ на бѫдещето.

Въ своята блестяща статия за Ръорихъ, преди смъртъта си, големият руски писател Леонидъ Андреевъ разказва майсторски и вдъхновено за царството на Ръориха: „Дори за профана, който вижда живописътъ смѣтно, като на сънъ, и я приема дотолкова, доколкото тя възпроизвежда познатата дейност, картините на Ръорихъ съж изпълнени съ странна очарователност“ На друго място: „Да видишъ една картина отъ Ръорихъ, то ще рече да виждашъ винаги нѣщо ново, това което не си виждашъ никога и никаде, дори у самия Ръорихъ“. Другаде: „Така, дори безъ да разбира Ръорихъ, и безъ да го обича дори, както изобщо профанътъ не обича всичко загадочно и неприятно; тълпата се прекланя предъ неговата свѣтла красота.“ „Ръорихъ не е слуга на земята, а е създател и повелител на единъ цѣлъ огроменъ свѣтъ, на едно необикновено царство. Колумбъ, открилъ Америка — всѫщностъ едно кѫщче отъ все тази, позната намъ земя...“. Какво да се каже за човѣка, който срѣдъ видимото вижда невидимото и подарява на хората не продължение на стария, а съвсемъ новъ, прекрасенъ свѣтъ.

Въ своите чисто живописни творби, въ които не липсва, а дори изобилствува, чисто техническа красота (кулътъ на много нови течения въ изкуството),

Ръорихъ е ясновидецъ. Защото да рисува такъвъ свѣтъ може само оня, който е събутилъ своите духовни очи, и който постоянно го вижда така. Колкото и чудноватъ понѣкога да ни се струва пейзажът на Ръориха, той е винаги логиченъ, И една безпредѣлна правда е всѣкога основа за строежъ на картината. И навсѣкаде все тая чиста божествена планомѣрностъ. Леонидъ Андреевъ вѣрва въ сѫществуването на държавата на Ръорихъ, макаръ профанно око да я вижда само смѣтно въ картините му. Такъ се крие космичната мисия на цѣлото изкуство на Николай Ръорихъ: то ни води къмъ висше познаване — провидане великото вѣчно въ свѣта. Защото ще дойде денъ, когато новите люде ще съж развили едно ново чувство — вѫтрешно виждане — и най-големиятъ виновникъ за това ще бѫде Ръорихъ. Наистина царството на Ръориха е реаленъ миръ, както е реална земята, на която живѣемъ; тѣ съж идентични, тѣ съж една и сѫща земя.

Обитателът на свѣта у Ръориха съж анонимни сѫщества; тѣ съж единни съ земята, част отъ самата земя. Маковски пише: „Фигурите въ картините на Ръорихъ почти нѣматъ лица, бледи видения на изживѣни вѣкове. Като дѣревесата, животните и мълчаливите камъни на умрѣли поселища, като чудовищата на старите времена, тѣ се показватъ смѣтно въ мъглата на миналото. Отдѣлно тѣ не сѫществуватъ. Би казалъ човѣкъ, че никога не съж сѫществували; тѣ никога не съж живѣли въ своя реаленъ животъ, освенъ съ едно общо чувство, съ дѣрветата, камъните и мистичните чудовища“,

Майсторът е далъ също много ценни творби въ театралната декорация, где то е също така дълбокъ и мѣдъръ. Неговите макети за оперите „Садко“ и „Фуенте Овехуна“ съж цененъ принос къмъ този родъ декоративно изкуство.

Николай Ръорихъ е творецъ на съвѣршенно новъ стилъ — Ръориховски, който ще остане за всѣкога, като едно отъ най-грандиозните постижения на човѣшките души. Наситенъ въ тонъ и материя, този стилъ е толкова богатъ, колкото и прости въ своеето единство. Никога, никаде не е сѫществувалъ подобенъ творецъ въ областта на пластичните изкуства. И затова, докато сѫществува нашиятъ малъкъ глобусъ, фигуранта на пророка Николай Ръорихъ ще блести, като най-чистъ карбункулъ въ короната на човѣшкия гений.

И ако днес ние виждаме свѣта обединѣлъ и загубилъ хубавото си начало, ако красотата е напусната своето леговище и е отпътувала незнайно кѫде, нека не се страхуваме: Ръорихъ ще я възвѣрне, по-чиста и по-лазурна отъ всѣкога. „Трѣба да възродимъ красотата“ — е неговиятъ повикъ. И когато, посветили себе си въ служене на доброто, ние преминемъ всички крѣгове на познанието, издигнали високо знамето на красотата, тогава „и най-здраво затворените врати ще се отворятъ при нейното приближаване“. И ще дойдатъ дни, когато всички ще забравимъ тази дума: омраза. И още една дума: война.

Така ще счупимъ оковите на всички предразсѫдъци и на всѣките скептицизъмъ, та ще погледнемъ съ други очи на живота — и той ще ни се види красивъ, пречистенъ, вѣдъръ, като утринно небе. Напредъ съ знамето на мира, подъ знамка на Ръориховия пактъ — да пребъднемъ въ името на културата, на която служимъ вѣрно и всеотдайно! И нека пребъдже въ сърдцата ни това ново чувство — любовъ къмъ културата — и да се вѣлушваме въ дълбоките слова на пророка: защото той знае, защото той може.

В. Стоиловъ

СПЕКТЪРЪТЪ НА ИЗКУСТВАТА РАДИО и ПУБЛИКА

Отъ пълния спектъръ на изкуствата у насъ два негови значителни сектора остават въ сънка, почти незасегнати: архитектурата и хореографията.

Така, докато въ всички останали отрасли ние имаме представители съ извънбългарски измѣрения, въ архитектурата и хореографията липсват дори домашни представители. Защо?

За архитектурата това закъснение се дължи на бавното развитие на модерната урбанистика (радиоустройство) — едва въ последните няколко години взела по-решителни размѣри — макаръ много паметници отъ нашето древно минало и отъ нашето близко робство — църкви, мостове, джамии, конаци, частни домове и др., да говорятъ за едно голъмо изкуство на българския майстори-строители. За хореографията обаче въпръсътъ се обяснява най-вече съ едно предразсѫдъчно, назадничаво отношение и погледъ на нашето цѣлокупно общество: до скоро то гледаше на танцето (балетното изкуство) съ ориенталски очи. Тукъ не се включва мнението на народа за племенните наши танци. Той има високо мнение за тѣхъ, но той, както и по-избраното наше общество, съгледали на ориенталския танцъ (кърчевци, гъбети и други съществени източни игри) като на нещо нечисто, долно. И той е имал до известна степен право: тъй като, възпитанъ въ нашите чисти, нравствени, цѣломѣдрени, бихъ казалъ, народни танци, въпрѣки буйността на некои отъ тѣхъ, той не е могълъ да понаси безсръмното изтъкване на известни части отъ тѣлото. И тръбваша да минатъ дълги години, да се види истинско хореографско (чуждо на първо време) изкуство (Юрева, Сакетто, Кратина, Боденайзеръ, Сахарови и др.) — за да избледнѣятъ отъ зрителната и нравствена паметъ порочните ориенталски танцови представи у българския народъ и да погледне той съ нови, ясни очи на истинското хорео-

графско изкуство, да то възлюби. Защото днесъ действително има култивирана вече известна, и не малка, любовъ на българското общество къмъ изящното танцово изкуство.

И тази именно любовъ тръбва да бѫде използвана като фонъ, като атмосфера, въ която може и тръбва да се развива българското хореографско изкуство. Тъй като безъ отзикъ въ публиката едно изкуство не може да съществува.

Повърнемъ ли се къмъ архитектурата — изкуство, съ най-голямо практическо приложение, бързо проникващата цивилизация у насъ съ нейните тиранически изисквания за удобенъ и околенъ животъ, преди всичко въ дома, жилището, първото условие за спокоеенъ човѣшки животъ — и тукъ нуждата отъ архитектурни форми и възможности е назрѣла и належаща. Това е също единъ голъмъ въпросъ, върху който ще се повърнемъ, тъй като архитектурата на София, най-благоустройствения градъ въ България, заслужава едно нарочно разглеждане. По-рано съмъ правилъ архитектуренъ прегледъ на столицата — въ сп. „Демократически прегледъ“, 1922 год. Това, което ни занимава въ случая е:

Какви цели и задачи би тръбвало да преследва нашата архитектура и хореография. Бихъ отговорилъ схематично така:

1. Изучаване на българската архитектура и хореография, за да се открие тѣхната основна сѫщност, характеръ и особености.

2. Работа — творческа, звено-мѣрна и целесъобразна надъ тѣхъ.

3. Създаване на чисто български архитектуренъ и хореографски стилъ. Когато бѫде постигнато това — (разбира се, и въ всички останали изкуства) — тогава би могло да се говори за пълния спектъръ на изкуствата въ България.

Светославъ Фуренъ

Печатница РОЗОВА ДОЛINA.

Предназначенето на Родно радио е да служи на обществото въ всички прояви на неговите социални и културни нужди. Особено днесъ, въ едно време на непрекъснато очакване на събитията, които изненадватъ съ бързината на своето развитие и съ промѣните, които криятъ, — всѣки очаква въ трепетно нетърпение да научи колкото се може по-бързо онова, което става по свѣта.

Съ грижата да осведомява най-бързо и точно, Радиото е належаща необходимост въ нашия общественъ животъ. Не по-малка е неговата роля въ възпитателно-образователно отношение чрезъ сказки, съвети и съобщения, които засягатъ всички области на нашия стопански, общественъ и културенъ животъ.

Радиото дава творчески импулсъ, поддържа духа, закрепва националните традиции и държи връзка съ всички българи, где и да се намиратъ тѣ.

Голъми сѫ грижитъ на радио-службата по издирване и запазване на народната пѣсень и особено за нейното разпространение и популяризиране. Девизътъ — „Връщане къмъ земята“ — лежи въ основата на радиопрограмата. Нѣма народенъ празникъ или тържество, где то да не се чувствува, какъ цѣлиятъ български народъ диша и говори единодушно чрезъ микрофона.

Не е пропустната нито единъ случай на културна манифестация въ София, която да не се предава по Радиото, като по този начинъ не само столицата, но и цѣла България взема участие въ празденството. Напр., концертътъ на Царския симфониченъ оркестъръ, Държавната филхармония, гостувания на чужди ансамбли и артисти и пр. Така Радиото на тържествено играе ролята на „ко“ и „ко“ за своите слушатели.

Надълъг останялъ да се разнообразява и оцѣнява, въ края на възможното, програмата на Родно радио и по начинъ да задоволи всички слушатели съобразно тѣхните нужди и разбирания, съ оглед на единъ културенъ и националенъ подемъ.

Постоянните часове въ програмата: за семейството, за детето, за селото, за работника и пр. са чистът главенъ инициативи на Радиото да служи преди всичко на нацията.

Въ музикално отношение, благодарение на богатата дискотека, слушателятъ има възможност да опознае не само най-хубавите композиции на голъмите майстори, но и да чуе свѣтовно известни артисти и ансамбли.

Предаването на опери е застѣпено два пъти седмично — срѣда и петъкъ, а въ понедѣлникъ всѣки има възможност да слуша стигни симфонични концерти. Въ единъ цикълъ „Бетовенъ“ любителите на този гений имаха възможност да чуятъ почти всички негови творби.

на българската младежъ. Тя жадува за неговата пламенна идеология, както жадува сама да извърши едъръ денъ героичните подвиги на бащите.

Българското законодателство създава днесъ законъ за физическото и духовно възпитание на младежите.

„Съществениятъ театъръ“ не е ли

на българската младежъ. Тя жадува за неговата пламенна идеология, както жадува сама да извърши едъръ денъ героичните подвиги на бащите.

НИКОЛА РЬОРИХЪ

Всъка епоха ражда своя синъ. И сепва се той за върховна дейност. И раздава на свъта скъпи дарове: сърдцето си и словото на своята интуиция. И всичко, що придобилъ въ своя пътъ, ще бъде също принесено въ жертва за спасението на свъта. Раждат се люде мъдри, вещи въ слово и въ писмена речь, други творятъ нова природа, трети учатъ да бъдемъ, като децата: кротки и незлобливи. Но измежду всички учители има единъ, по-дълбокъ и по-силенъ, смълъ и непоколебимъ - него слушать и тия, които сѫ слушани. Той е Синъ на епохата си: Нему е предопределено да изведе на чистъ друмъ забъркания човѣкъ, да му посочи високите идеали на живота и да го устреми къмъ снѣжно бѣли върхове - символи на еволюция чрезъ работа.

Живѣли сѫ велики посветени: дѣлата имъ, изключително дълбоки и човѣшки, напоени съ сока на издревна мъдростъ и познание, сѫ служили за мостъ между заблудения и тѣхъ. Тѣ сѫ вѣчно прераждящи се учители, готови всѣкога да понесатъ кедровия кръстъ на земно страдание, за спасението на човѣка. Такива сѫ били Иисусъ отъ Назаретъ, Св. Францискъ Асизски, Рембрандъ, Бетовенъ и др. Като достоенъ членъ на това върховно братство отъ посветени е и Великиятъ Рицаръ на Духа НИКОЛАЙ КОНСТАНТИНОВИЧЪ РЬОРИХЪ - най-свѣтлиятъ викингъ, що живѣе днесъ на глобуса. Той има всички тайни знаци на пророкъ и водачъ въ пътя къмъ културата - спасение за людеть въ днешно време. Той е избраниятъ синъ на нашата епоха и той ще изведе свъта въ обетованата земя на културата. И - дейностъ отъ апокалиптиченъ мащабъ е неговиятъ жизненъ пътъ. За да се обхване съ смъртни очи дѣллото на тоя трубадуръ на доброто и на красотата - трѣбва геройчни усилия: защото то е изключително и страшно голъмо. И, може би, малцина сѫ подобнитѣ нему, които историята може да ни посочи. Той е князъ на мисълта и изкуствата. Неговиятъ гласъ е победна

тръба, която тръби: "опомните се! пътът е широко предъ васъ откритъ и името на земята, къмъ която води е:култура." И чува се тоя гласъ по цълата вселена.И ехото му се отеква до най-горнитъ сфери на всемира.И Богъ, който е навсъкъде, чува съ кротка усмивка тоя гласъ, излизашъ изъ устата на неговия пророкъ.И като далечно ехо звучи гласть на Водителътъ и до нашата малка страна.И събуджда се малцина за дейностъ: защото сме много далече още отъ влиянието на аурата на Гуру:та ние твърде малко сме подготвили себе си за такава едра свътлина.

Никола Ръорихъ е великиятъ вестителъ на културата, която ще спаси свѣта и ще донесе най-здравия миръ между хората. "Кулъ Уръ, казва той, може да биде тълкувано, като обожаване свѣтлината, защото древно-источниятъ коренъ Уръ значи свѣтлина." На щита на института на обединениетъ изкуства е написанъ девиза на Ръорихъ: " Изкуството ще обедини човѣчеството. Изкуството е единно и нераздѣлно. Изкуството има много клоне, но коренътъ е единъ. Изкуството е знаме на бѫдещия синтезъ. Изкуство за всички. Всѣки усъща истината на красотата. За всички трѣбва да бѫдатъ отворени вратите на свещения източникъ. Свѣтлината на изкуството ще озари съ много любовь многобройнитъ сърдица. Означало това чувство ще дойде безъзвателно, но после то ще пречисти изцѣло човѣшката съзнание. И колко млади сърдица желаятъ нѣщо прекрасно и истинно. Дайте имъ га. Не трѣбва само музейтъ, нито театритъ, школитъ, библиотекитъ, станционнитъ здания и болници да бѫдатъ окрасени, но и затворитъ трѣбва да бѫдатъ прекрасни. Тогава нѣма да сѫществуватъ повече затвори." Така говори онъ, когото епохата е нарекла свой синъ, а свѣтътъ го приема, като пратеникъ на добро то начало, което иде. И, кипящъ отъ творчески енергии, той къса сърдцето си и щедро го раздава на гладнитъ духомъ, а ония, които сѫ стѫпили върху пѫтеката ~~му~~, насочва къмъ нови върхове.

Днешната епоха е критична и опасна: тя може да донесе не малко изненади и да нанесе страховитни поражения върху хилядилѣтна култура, строена съ кръвь и духъ. Люде настърхнали за раздоръ, озвѣрени и жадни за тленни постижения, слагатъ - съ какво

III

право - на карта дългото на великански усилия. И сблъскватъ се велики народи, за да се доунищожатъ. Въ въздуха се долавя миризъ на човъшко месо и дъхъ на война. Страшна, отекчителна бранъ. Всички сѫ обезвърени, унили, загубили върът въ идното.

Но изъ хаоса на тази апокалиптична суматоха се носи мощно и властно гласа на пророка. Изъ далечнитѣ **Хималаи** достига и до най-беднитѣ колиби словото на Оня, който, запазилъ спокойствие, силенъ и невъзмутимъ, проповѣдва на всички народи благата весть за Доброто и за Красотата, за Културата, които ще спасятъ свѣта. И словото му звучи страховто и яростно. Пазителъ на Културата на вѣковетѣ - не-ка не се боимъ - той ще я предпази за иднитѣ по-коления, които, по-достойни отъ насъ ще следватъ по-смѣло пътя на Оногова, който говори: **Човѣчество** е представено предъ събития отъ космически характеръ. Наближи времето за създаване на духовна-та култура.

Всѣка епоха ражда своя синъ. И името **Нико-
лай Константиновичъ Рьорихъ** ще остане вѣчно въ лѣ-
тописитѣ на свѣта: той е единъ отъ ония Великани
на Духа, чиято дейностъ тукъ, на земята има стойно-
стъта на най-чиста и беззаветна любовъ къмъ всич-
ки живи сѫщества, обитаващи глобуса.

Кой е Никола Рьорихъ? Каква е неговата ми-
сия въ свѣта на тленното и какво ни учи той? Кѫде
се крие магията на изкуството му - разнолико, като
самия космосъ? Отъ кѫде иде той?

+ + +

Николай Константиновичъ Рьорихъ се е родилъ на 9 октомврий 1874 година въ Петербургъ. Родители-
тѣ му, просвѣтени и духовно издигнати люде, сѫ ока-
зали благотворно влияние върху бѫдещия всестранно
одаренъ Рьорихъ. Два произхода се смѣсватъ въ него.
По баща той принадлежи на едно древно потомство
на скандинавски викинги, дошло въ Русия при цару-
ването на Петъръ Велики. Името му се сродава по
единъ страненъ начинъ съ това на първия национа-
ленъ принцъ, легендарния Рюрикъ - създатель на Ру-
сия, единъ честенъ и доблестенъ варягъ. По майка,
Мария Василиевна Калашникова, Рьорихъ произхожда

отъ една руска фамилия, чиито първи представители съз познати още въ десети въкъ и заседнали въ стари градъ Псковъ. Тия наклонности, скандинавска и руска, се хармониратъ у Ръорихъ - и дветъ раси, отъ които произхожда той намиратъ у него своето най-чисто възкресение. Баща му е билъ известенъ адвокатъ и юристконсултъ. Неговите интереси съз били широки: проблемите за икономия, земедѣлие, народно възпитание съз го живо занимавали. Само изкуството е било за него съвършено чуждо. Тъкмо този фактъ ни подсказва, колко бавно е тръбвало да се развива младиятъ Николай именно въ тази насока, чужда на баща му. Ето защо, бащата се налага по въпроса за обучението на сина си, който е принуденъ да следва правото - стара традиция въ семейството. Обаче, Ръорихъ не отстъпва въпрѣки правото, на своя нагонъкъ изкуството. Следвайки въ университета, той посещава редовно курсовете на художествената академия въ Петербургъ. Ръорихъ завърши блестящо двата института. И добива едри познания: той е юристъ и художникъ, писателъ и археологъ, артистъ и ученъ. И съ годините що следватъ, Ръорихъ става господарь на много още титли.

Като ученикъ въ художествената академия, Ръорихъ е търсилъ преди всичко да научи, а не да бъде предметъ на комплименти. Нему е нуждна практика, той тръбва да усвои здраво основните начала на изкуството, за да може следъ това свободно да твори, неспъванъ отъ занаята си. Когато го попитали защо не стане ученикъ на Рѣпинъ - той казва: **Та Рѣпинъ само хвали, той не казва нищо друго!** И става ученикъ на Куинджи - майсторъ на романтичния руски пейзажъ, човѣкъ съ здрава художествена култура и отговорностъ, като учителъ. Младостта си Ръорихъ минава въ Петербургското имение на баща си Йзвара. Странната природа на Гатчината, самотата на земята, меланхоличниятъ тонъ, дивото величие, тайнствените заклинания и далечните мистерии на тия първични форми - оставятъ въ душата на младия Ръорихъ отъ ранни дни една беззаветна любовъ къмъ природата: тукъ той за всѣкога пламва, като творецъ на мождщото, на строгата природа на Севера, на който той става по-късно дълбокия тълкувателъ, като пейзажистъ. Ловецъ и мечтателъ, тукъ, въ тая странна

земя, Ръорихъ броди и търси. Отъ рано започва да пише. Отъ рано прави своите първи разкопки, въ гората близо до езерото - копае измежду купища камъни. По-късно той ще създаде цикъл отъ творби, въ които ще се отрази богатството на древна Русия, благодарение на своите търсения, като археологъ и историкъ, благодарение на разкопки, които ще му помогнатъ да възкреси древни обичаи и паметници на своята земя. Извара - северна красота: младиятъ творецъ завинаги става неинъ бардъ.

Следъ школуването си при простия селянинъ отъ кримъ Куинджи, който го окуражава и ръководи, Ръорихъ излага за първи път въ изложбата на академията презъ 1897 година. "Вестителъ" е първата творба, която Ръорихъ пуска въ свѣта. Това има символично значение: вестителъ ще пропагди на свѣта ражданietо на новия гений, който иде да даде на изкуството нова свѣтлина, нова сила, новъ стилъ, непознати до тогава. Третяковъ веднага откупва творбата, въренъ на своя усътъ за голъмoto, което иде: и това е пъленъ и цѣлостенъ успѣхъ: тогава Николай Ръорихъ е на 22 години - самобитенъ, намѣрилъ за винаги своя пътъ и своя стилъ. И отъ сега на татъкт кедровитъ врати на изкуството сѫ му широко отворени, за да премине, като рицарь - победитель презъ тѣхъ. На другата година Ръорихъ е избранъ професоръ въ Царския археологически институтъ: голъми разкопки му се възлагатъ, Псковъ, Новгородъ, Тверъ се изпрашватъ предъ неговитъ дълбоки очи на гадателъ, въ тѣхния животъ отъ минали времена: и поетътъ и учениятъ Ръорихъ запечатва въ съзнанието си урока на тия разкопки.

Следъ това иде първиятъ периодъ на странствованията. Ръорихъ е билъ винаги единъ голъмъ пътешественикъ: той преброяща Европа, Америка, Азия.

Най-напредъ Парижъ - въчниятъ градъ на изкуствата. Това е първиятъ западенъ урокъ. За първи пътъ той идва въ Парижъ презъ 1900 г. Става ученикъ на Кормонъ - известния творецъ на грандиозни исторически композиции. Майсторътъ оценява правилно и върно голъмия даръ на младия русинъ: Кормонъ вижда, че западътъ е много покваренъ и пресушенъ, и че това дете носи дарове, които не трѣбва да се блазиратъ отъ една изморена епоха, отъ едно мѣртво

изкуство. " Ние сме много рафинирани, - му казва той; - следвайте своя път - ние тръбва да учимъ у васъ, който имате толкова красота. " И Рьорихъ остава въренъ на себе си: той обобщава линията, но колорита му остава неизмѣненъ - дивъ и мраченъ - северенъ. Парижъ е благотворенъ за художника: тукъ той вижда много, научава много: линията се стилизира, колорита, макаръ въ основата си неизмѣнимъ, става по-свѣтълъ. Баграта пѣ: и тоноветъ сѫ дѣлбоки, като музиката на Бетовенъ.

После иде Италия: много градове обхожда Рьорихъ и навсъкѫде рисува. Тукъ фреските на Беноцо Годзоли и Джото оставятъ едно незабравимо впечатление у него и фрескистите отъ кватроценто ще бѫдатъ винаги после единъ голѣмъ примѣръ за него.

Следъ революцията въ 1917 година, Рьорихъ е въ Финландия, Швеция, Норвегия: величествената природа на тия северни страни намира своя грандиозен портретъ въ неизмѣримо богатитъ въ багри и форма пейзажи циклове на Рьорихъ. И ето вториятъ етапъ отъ пътешествията на учителя: Америка. Безкрайните пространства на Менъ, на великия Каньонъ на Аризона го фрапиратъ; тогава концепциите му за пейзажа се задълбочаватъ, за да достигнатъ до безкрайното и да се слѣятъ съ него. Малко по-късно Индия и дългата верига върхове на Хималаите ще дооформятъ почти козмичните схващания на великия майсторъ за пейзажа.

После следватъ далечни паломничества въ Монголия, Китай, Япония, Индия, Тибетъ. Огромна работа етюди, проучвания - цѣло богатство отъ материали, които ще донесатъ нова слава на майстора, нови завоувания. Навсъкѫде Рьорихъ пише, рисува, печели нови другари и привърженици. Истински строителъ въ царството на духа и неуморимъ зидаръ въ храма на доброто и красотата, навсъкѫде той бива приветствување и високо уважаванъ. Въ Пекингъ го приветствува отъ името на националния музей: Ние винаги сме уважавали Вашата западна и източна култура и славата Вие израстнала, като Тамъ-Шаню, или Съзвездието на Голѣмата мечка. Макаръ науките на древността въ своите безчислености да приличатъ на Фокеанъ, Вие, като посветенъ ги знаете всички. Отъ Монголия: такива велики всемирни личности, като

Ръорихъ шествуватъ по пътищата на висшитъ Бодисатви, като свѣтликъ на вѣковетъ. Въ нашия egoистиченъ вѣкъ тѣхнитъ велики дѣла допринасятъ неизмѣримо добро на ония страни, презъ които преминаватъ тѣзи велики души. Япония: Достигнало подобни върхове, гениалното творчество на Ръорихъ непрестанно расте. Вдѣхновенъ отъ вътрешни стремления непрестанно водящи го къмъ върха, той желае нови висоти и побеждава, би казалъ човѣкъ, непреодолими препятствия. Ръорихъ - творецъ, писателъ, мислителъ и водителъ, предрича идването на своя новъ Миръ, когато най-идеалното ще навлѣзе въ живота. Любовъ, красота, действие - щитове на Ръорихъ, въ чието име той е издѣржалъ великитъ си победи.

И подиръ толкова странствования, увѣнчани съ грандиозни успѣхи и работа отъ гигантски мащабъ, Ръорихъ е отново въ Ню-Йоркъ. Кметътъ на 7 милионния градъ приветствува учителя съ следнитъ думи: Да се привутствува отново въ Америка професоръ Ръорихъ е голѣма честь за града Ню-Йоркъ. Вие, чиято цель е била всѣкога международния миръ, сте наистина длѣженъ ^{да се върнете} въ града, който се явява като символъ на обединяването на всички народи. Вие принаадлежите на този градъ, като вестителъ на човѣшкото единение. Голѣмо постижение е за мира фактътъ че вие изпълнихте тази мисия на доброжелателство, че вие сте отнесли и въ най-далечнитъ народи на земята понятието за миръ и вестта за братството. Азъ не познавамъ другъ, който би достигналъ повече въ това направление, отколкото вие, който, по пътя на велики усилия въ това дѣло, винаги сте се стремили да установите братство и взаимно разбиране между всички народи въ свѣта. Дѣлото на Ръорихъ въ Америка носи необикновенъ характеръ, то е толкова многолико и плодоносно, че времето, което имамъ предъ васъ не ще ми позволи да набележа и стотната часть отъ него. Въ това дѣло участвуваатъ жената на майстора и двамата му синове.

+ + +

Всестранна и богата е дейността на този великанъ на красотата. Навсъкъде, било въ изкуството, въ науката, въ литературата, въ културната си мисия, се усъща властния въинъ на полето на духов-

ната брань. Бхагаватъ Гита започва съ думитъ: **На полето Курукшетра...** Къмъ това поле на духовна брань се стреми неотклонно свещенниятъ духъ на учителя.

Първиятъ подготвителенъ периодъ е преминать : търсене, открития, овладяване гр**андиознитъ** мистерии и тайни на свѣта, странствования, натрупване на грамадни колекции отъ етюди и творби въ полето на изкуствата, науката, литературата. Ръорихъ, катоели никога не е научавалъ: той е знаялъ предварително всичко, той се е родилъ подготвенъ. Затова много младъ още той е готовъ за дейност - само малко време му е било необходимо за да си спомни, да се събуди за свѣта на идеитъ и на интуицията. И израсства изведенажъ победителъ на бойното поле на Курукшетра. Отъ сега на татъкъ той е Месия на културата и веститель на мировата правда. Неуморимъ и кипящъ отъ енергии за работа, той непрекъснато действува: съ картини, съ перо, съ слово, съ внушение по интуитивенъ пътъ и по езотерични неизвестни намъ начини, той постига единение съ висши духове, ръководи хиляди неопитни, поучава, раздава плодове на вѣковна мѫдрост; съдникъ - той упреква и наказва въ името на доброто начало, легнало като основа за духовна сейтба въ това безплодно поле земята...

Повече отъ 80 Общества на Името на Никола Ръорихъ работятъ въ свѣта, подъ върховното ръководство на самия учителъ - за Тържеството на Културата. Стотици лични люде отъ всички материци и земи на глобуса се вслушватъ съ удивление въ гласа на Ръорихъ и следватъ слѣпо напътствията му, дейни въ всички области, начертани отъ него. И надъ всички общества и надъ тия, които ще се родятъ следъ първа, се развява знамето на Мира, рожба на великия Гуру. И иде непрестанно отъ Хималайтъ мощниятъ зовъ на всезналащия, та се разнася върху глобуса и действува, като небесенъ даръ.

Началото на Ръорихъ въ Америка е една стая. Следъ това израства въ центра на Ню-Йоркъ **Ръорихъ музей** - 29 етаженъ небостъргачъ, който съдържа: мастеръ инститю офф юните аръ, сосиете корона мунди и царственинъ колекции отъ хиляди творби на майстора и много паметници отъ писмената и художествена култура на Тибетъ и други народи. Въ Ръори-

ховата академия на изкуствата, все подъ знака на Ръорихъ Музеумъ се изучаватъ следнитѣ браншове на голъмото дърво на изкуството: музика, живопись, скулптура, вътрешна декорация, балетъ, драма, и др. Почетното ражководство е поелъ пакъ Учителятъ. Презъ 1928 г. бива основанъ въ Хималайтъ, въ Нагаръ Кулу - собственъ имотъ на Никола Ръорихъ - **Урусвати** - институтъ, посветенъ на изследвания отъ археологиченъ характеръ, разкопки, събиране и проучване на медицински билки отъ областъта. Градове отъ Америка, Европа и Азия получаватъ свѣтлина отъ тия творчески центрове и се стремятъ да обединятъ интелектуално всички народи. Всички общества на името на Никола Ръорихъ сѫ въ постояненъ контактъ съ Урусвати, което значи Утринна звезда. Самъ Ръорихъ живѣе съ семейството си въ Нагаръ Кулу, макаръ съзнатанието му да действува на всѣкуде. Тукъ, срѣдъ тая екзотична и страховита природа сѫ се родили велики идеи, които ще упражнятъ неотразимо въздействие върху новото преустройство на свѣта. И нека вѣрваме всички, че Ръорихъ ще живѣе още много и дълго за да излъчва свѣтлината на своята върховна интуиция, за спасението на културата, чийто розенкройцеръ е той.

+ + +

Николай Ръорихъ - водителъ на културата. Девизътъ на мирното движение, създадено отъ него е: **миръ чрезъ култура**. Да победишъ съ съзнанието, че красотата и знанието ще спасятъ свѣта. Да пристъпишъ къмъ миръ, не чрезъ конференции за разореждане, а по пътя на духовното. **Тамъ, дето е културата - тамъ е и мирътъ.** Тамъ е и подвигътъ, тамъ е и правилното решение на труднитѣ социални проблеми. Нуждно е да се разоржишъ въ сърдцето и въ духа, - дума Ръорихъ. Трѣбва значи, за да добиемъ истински миръ, да се насаждда въ съзнанието на човѣка понятието за истинска култура. И понеже тя е свещена, да легне като култъ въ душата на човѣка, както Богъ е култъ и истина. Въ началото ние споменахме значението, тълкувано отъ Ръорихъ на думата култура, което може да значи служене на свѣтлината, отъ стария източенъ коренъ Уръ - свѣтлина, огньъ.

Но може да значи още: красота, знание и любовь. Културата е всичко више, духовна и материална ценност, всичко, което помага на човъка да развие въ себе си духовния свѣтъ, интуитивна свѣтлина.

Ето словата на Ръориха за културата, почитане на свѣтлината: Културата е почитане на свѣтлината. Културата е любовь къмъ човъка. Културата е благоухание, сливане на живота съ красотата. Културата е синтезъ на възвиши и изтънчени постижения. Културата е оръжие на свѣтлината. Културата е спасение. Културата е двигател. Културата е сърдце. Ако съберемъ всички опредѣлния на културата, ние ще намъримъ синтеза на истинското Благо – очагъ на просвѣтата и зидарската красота. На друго място: само културата, само всеобобщаващъ понятия за красотата и знанието могатъ да ни върнатъ общочовѣшкия езикъ. Това не е мечтаніе! Това е наблюдение на 42 годишна деятелност на попрището на културата, изкуството, науката. Убедени, че чрезъ силата на културата ние ще победимъ всички ниши прояви у себе си, и ще развиемъ голъми качества, насочени къмъ велики идеали, само тогава можемъ да говоримъ за миръ и просвѣтна дейност. Културата е едно отъ най- мощнитѣ оръдия на Никола Ръорихъ въ борбата на духовното поле Курукшетра.

+ + +

Но Ръорихъ не спира само до разбирането, че културата ще спаси свѣта. Той иска да спаси и самата култура – по-право нейнитѣ прояви въ материалния свѣтъ. Всички паметници на тая хилядилѣтна култура трѣбва да живѣятъ въ битието, като веществено доказателство за великата дейност на умрѣли народи, на славни епохи, на грандиозни постижения, на пророчески прозрения; тия паметници ще послужатъ на иднитѣ поколения да се научатъ на мѫдростъ и да продължатъ безкрайното дѣло на вѣчната еволюция. Така се ражда божествената идея за единъ пактъ – дѣло на дѣлбока промисъль – отъ мировъ мащабъ. Пактътъ Ръорихъ е създаденъ за благото пакъ на свѣта, за тѣржеството на културата: той се явява, като едно отъ най-голъмитѣ постижения на човѣшкия повикъ къмъ почитане свещеннитѣ паметни-

ци на красотата. Пактът Рьорихъ и Знамето на Мира са родени за запазване културните ценности на човечеството от разрушение, въ време на война и въ време на миръ. Осъществяването на този мировъ идеалъ има за условие: договорните страни се задължават да почитатъ, поддържатъ и защищаватъ всички културни завоювания на човешкия гений въ такъвъ размъръ, както червениятъ кръстъ предпазва човечеството от физически болки. Кой може да даде на свѣта такъвъ пактъ и такова Знаме на Мира? Това е възможно само при изключителна личност, чито въжделения надминаватъ епохата си. И Рьорихъ - единъ отъ най-големите културни вождове на всички времена, е човѣкътъ, който носи семената на тия космични идеали. За Рьорихъ въ тоя смисълъ Английскиятъ полковникъ Махонъ пише въ единъ лондонски журналъ: името на Рьорихъ ще остане въ историята, като име на човѣкъ направилъ за защита и за развитието на изкуствата и културата, както и за постигането на постояненъ миръ повече отколкото кой и да е другъ билъ сега или въ миналото. Въ своето приветствие къмъ Третата международна конвенция по пакта Рьорихъ въ Вашингтонъ, академикъ Рьорихъ казва: Приветствувамъ ви дошли въ името на свѣщеното дѣло на Мира. Не случайно свѣта мисли за Мира, понеже враждата и взаимната ненавистъ са дошли наистина до своя предѣлъ... Ако червениятъ кръстъ се грижи за тѣлесното раненитъ и болнитъ, то нашиятъ пактъ запазва ценостите на човѣшкия гений, запазва тѣхното духовно здраве... И така, нека преди всичко да пазимъ свѣто творческиятъ съкровища на човѣчеството. Преди всичко да се съгласимъ, че подобно на червениятъ кръстъ, Знамето въ значителенъ размъръ може да предизвика човѣшкото съзнание къмъ съхранение на това, което по свойството си вече принадлежи не само на нацията, но на цѣлия свѣтъ и се явява, като гордостъ на човѣчеството.

Тази идея е замислена още въ 1904 година. Предъ обществото на архитектите въ Русия, Рьорихъ е представилъ докладъ по въпроса за съхраняване и защита на културните ценности въ свѣта. Въ 1915 година е направенъ докладъ на императоръ Николай II, обаче, въпрѣки интереса, съ който е билъ посрещнатъ този пактъ, войната е попречила да се развие. Презъ

1929 г., следъ петъ годишнитѣ си експедиции изъ Централна Азия, Ръорихъ публикува въ Америка принципите на своя пактъ. По сѫщото време Д-рътъ по международно право Г.Г.Шкляверъ, по препоръка на Учителя, разработилъ статутъ на пакта въ съотношение съ законитѣ по международното право.

Знамето на мира, сѫщо дъло на Ръорихъ, представлява отъ себе си червенъ кръгъ съ три червени точки въ срѣдата на бѣлъ фонъ. Сѫществуватъ много индивидуални тълкувания на този простъ и красивъ символъ, като: религия, изкуство и наука, проявления на културата, или минали, сегашни и бѫдещи достижения на човѣчеството и пр. **Всички тѣзи тълкувания, -** казва Ръорихъ, **- сѫ еднакво хубави, понеже тѣ представляватъ отъ себе си синтезъ на живота, а това е моятъ ръководящъ принципъ.** Отъ зидарско гледище можемъ да изтѣлкуваме символътъ на знамето на мира така: свободниятъ зидаръ окрасява подписа си съ три точки въ триъгълникъ, точно тъй, както е въ знамето на Ръорихъ. На нашъ езикъ то значи: масонътъ знае да доведе посредствомъ тритъ дветъ до едното; ако посветениятъ се е издигналъ на висотата на точката, която доминира другите две, то той никога нѣма да губи времето си въ напразни спорове или въ безрезултатни търсения, а ще знае всъкога да извлѣче ползата отъ противоположноститѣ, що се сблъскватъ въ тия две точки - основа на триъгълника. Спорящите елементи носятъ миръ за онъ, който е надтѣхъ; защото той познава ценното въ всѣка отдѣлна точка - елементъ на търсеніе. Така всъки, издигнали се надъ нивото на дребното и тривиалното, ще съумѣятъ да запази въ свѣта основа, що е база на еволюцията - глина отъ която се мъси облика на културата. Кръгътъ, въ който сѫ затворени тритъ точки е символъ на числото едно - всичко: то е древниятъ знакъ **уроборосъ**, което отговаря на единството въ вселената. Така, единство се постига само посредствомъ възкачване, по пътя на еволюцията и културата, къмъ върха на познанието. Тогава всъки прозрѣлъ истината въ знака уроборосъ ще пази скъпо всичко, което е дъло на културата. Ние знаемъ, че истинскиятъ масонъ умѣе да стои на висотата на третата точка.

Комитетитъ на пакта и знамето на Мира съ били учредени въ 1929 година въ Ню-Йоркъ и една година по-късно въ Парижъ и Брюгге. Отъ всички страни съ приветствували пакта Рьорихъ. Първата международна конференция на пакта се състояла въ гр. Брюгге/Белгия/ отъ 13 до 15 септемврий 1931 г; всички културни краища съ ентузиазъмъ посрещнали това дълло. Тогава излиза първиятъ томъ отъ сборника Документи и приветствия въ защита на пакта. На другата година, ~~първата~~ пакъ тамъ, се състояла втората конференция, въ резултатъ на което била основана **Рьорихова фондация за миръ, изкуство, наука и трудъ,**/ . Въ 1933 г. се събира въ Вашингтонъ третата конференция на Рьориховия пакъ, въ която участвали дипломатическите представители на 36 държави. Отъ тукъ пактът печели много и постоянно привърженици по целия святъ. На 15 априлъ 1935 година, на обядъ, въ кабинета на президента Рузвелтъ въ Белия домъ въ Вашингтонъ, пактът Рьорихъ билъ подписанъ отъ Съединените Шати на С. Америка и всички републики на Централна и Южна Америки, като членове на Панамериканския Съюзъ: Аржентина, Боливия, Чили, Коста-Рика, Куба, Доминиканска република, Еквадоръ, Елъ-Салвадоръ, Гватемала, Хаити, Хондурасъ, Мексико, Никарагуа, Панама, Парагвай, Перу, Колумбия, Урагвай и Венецуела.

Американската преса съ огроменъ възторгъ подчертала великото значение на този знакъ на културно единство и взаимопомощь, които обединяватъ северна и южна Америки. Пактът е билъ подписанъ при много тържествена обстановка и настроение. При подписването, станало въ присъствието на представители на всички тия страни, президентът Рузвелт произнесъл речь предъ радиото, предавана по цялъ святъ.

Мадамъ Франклинъ Рузвелтъ пише по поводъ пакта: "Азъ намирамъ, че идеалитъ, изразени въ пакта Рьорихъ, могатъ само да бъдатъ приветствувани отъ всички, които разчитатъ на това, че най-хубавото отъ миналото, тръбва да бъде запазено, за да може то да послужи на бъдашите поколения и да имъ сочи пътъ."

Американскиятъ художникъ Дабо: "Ако ни се ~~удаде~~ да достигнемъ това, всички народи да приематъ знамето за запазване всичко прекрасно, драгоценно, всички проявления на човешкия гений, всичко създадено отъ мисълта и ръката човешки, това ще бъде въ течение на последното хилядилѣтие велико постижение на духа и на културата... За народа съдятъ по неговите поети, художници и учени, а не по дребните му дѣла."

Д-ръ Чарлсъ Флейшеръ казва за духовната мощъ на Рьорихъ: "Чувствувамъ, че Рьорихъ, тъй да се каже, символизира могъществото на духа. Макаръ и да отсъствува той сега, все едно, той е винаги между насъ - толкова е мощнъ неговия духъ."

Знамето на Ръорихъ е великолепенъ знакъ на културата. Самъ Ръорихъ пише: "Подъ знамето на Мира, въ мощно и сърдечно единство, като всемирна лига на културата, да тръгнемъ къмъ единната Божествена свѣтлина."

Това движение минава въ Индия, където дълбоко преченили и разбрали практическото приложение на идеалитъ, символизирани въ пакта Ръорихъ. Цѣлиятъ индуски елитъ, начело съ Рабинранатъ Тагоре, приели великитъ идеи, легнали въ основата на пакта. Писателът Свами Джагадисварананди приветствуvalъ Ръорихъ съ следнитъ слова: "Академикътъ Ръорихъ, основателъ и водителъ на единственото въ своя родъ хуманитарно движение, се явява самъ, като олицетворение на миро-вото изкуство и мировата култура. Правилно Д-ръ Козенсъ го признава за Хималаи отъ духъ/Гималаевъ въ духъ/, защото той наистина е пророкъ на новото човѣчество и вестителъ на новия свѣтъ на културата. Ръорихъ - нашъ водачъ - е открилъ нова знаменита глава въ историята на човѣчеството съ основаването на движението на пакта."

По такъвъ начинъ се завършва на 15 априлъ 1935 г. великата хуманитарна идея, за която академикътъ Ръорихъ, заедно съ жена си Елена Ивановна, сѫ посветили живота и труда си.

÷ ÷ ÷

Но тукъ не спира дѣлото на нашия Гуру. Той е преисторикъ. Него дълбоко интересува онова, което лежи съ вѣкове, съ хилядилѣтия подъ земята, заровено тамъ вследствие катаклизми отъ козмиченъ характеръ, или разрушено отъ варварска ръка. И - отъ имението на баща си Извара, въ Русия - Ръорихъ започва да копае: "Какво несравнено усъщание, - казва той, - да извадишъ пръвъ отъ дълбочинитъ на земята нѣколко остатъци отъ античността, да бѫдешъ способенъ да общувашъ направо съ една изчезнала епоха... Каква мистерия! Какво величие! Даже смъртъта съдържа единъ безкраенъ животъ."

Неудържимъ стремежъ кара Ръорихъ да дълбае земята, да търси, да научи какъвъ е билъ първичниятъ обликъ на човѣка, жилището му, както и нравите и обичаите му; това ще му даде богати възможности по-късно да възкреси въ изкуството си умрѣли времена. Най-много го интересува неолитичниятъ периодъ, особено богатъ въ Русия. Ръорихъ вѣрва, че примитивниятъ човѣкъ на тази епоха е ималъ изостренъ вкусъ за хубавото и е тѣрсилъ да приложи това чувство, както въ оржия, така и въ поклонница. "Леснината и свободата на рисунките имъ се доближаватъ до хармонията на най-хубавите японски ескизи, - казва той въ книгата си "Каменниятъ вѣкъ."

Обширни проучвания е направилъ Ръорихъ за живота и изкуството на магдалинския човѣкъ, следъ разкопките въ Тверъ, Новгородъ и др. мѣста на Русия.

Въ своите циклове отъ живописни творби той възкресява много видения - плодъ на голъма интуиция и всестранно познаване камения периодъ и други епохи, отдалечени съ хилядилътия отъ нашата ера.

÷ ÷ ÷

Интересува го също и археологията. Особено стари-тъ руски градове Псковъ, Петчиари, Изборскъ, които, разположени върху голъмия път на Византия, съ били подхранвани съ сока на великата анесатична култура, съ колоритната фантасмагория на Ярославъ и Ростовъ Велики; Владимиръ и Юриевъ - Полски -, които съ били подъ романско влияние, съ готически-тъ паметници на Ковно и Литава; тежките пътища на цитаделата на Ростовъ, широката самота на Суздалския манастиръ.

Презъ времето 1903 - 4 години Ръорихъ нарисува 75 творби, които нарича архитектурни етюди, представящи четириесетъ града или паметници на стара Русия. По това време проф. Ръорихъ бива избранъ за членъ на комитета на дружеството на архитектите, редко отличие за единъ художникъ и за единъ археологъ, но оправдано по единъ съвършенъ начинъ, отъ дълбокото отношение на майстора къмъ тази материя.

Археологичните проучвания даватъ възможностъ на художника да бъде абсолютъ въ тънкостта на стиловете и широчината на ансамблите. По-късно, презъ 1907 година, Ръорихъ изучава старите храмове на Финландия; на другата година ръководи разкопки въ провинцията на Тверъ, както и въ Гродничъ, където се откриватъ великолепни емайлирани творби отъ готичния периодъ. Най-съществената дейностъ отъ периода на разкопките е Новгородскиятъ Кремлинъ - където въ 1910 г. Ръорихъ направилъ знаменити проучвания, публикувани въ статията му, озаглавена "Подземна Русия". Между другото тамъ се казва: "Подъ руините, каменни структури отъ XVI и XVII въекове, украсени съ красива керамика, започващо основата на дървения градъ, изгарянъ много пъти презъ XIII и XIV в.в. Подъ паважа отъ дебели дъбови грани на тези последователни ситета, се намираха примитивни построения на града - приписвани на IX в. и съдържащи търде характерни скандинавски предмети. Тъ именно доказватъ, че Новгородъ е билъ въ началото едно живелище на скандинавските варяги, които, по това време съ образували управляващата класа на стара Русия."

Изватъ разкопки въ Киевъ - майката на всички руски градове. Тукъ откритията не съ отъ по-малъкъ интересъ: великолепни фрески, напомнящи изкуството на Средна Азия, позволявайки да се разясни столицата на Ярославъ Младий.

"Металниятъ блесъкъ на скандинавския стилъ, хармониранъ съ византийския е направилъ тъй хубавъ стария градъ,"

/сите/, че братя съ се убивали помежду си, за да го притежаватъ, — пише Рьорихъ. Може да се каже, безъ преувеличаване, че Никола Рьорихъ е видѣлъ стара Русия такава, каквато я е живописвалъ: величава, страхотна, върваша, езически примитивна, нечувано богата откъмъ форми и багри.

÷ ÷ ÷

Като етнографъ Учительтъ е не по-малко цененъ и голъмъ. Тази наука на миналото, това страстно проучване историята на Русия, кѫдете толкова народи съ се били и после претопили — е трѣбвало да направи отъ Рьорихъ единъ солиденъ етнографъ. Той проучва вече не само майката-отчество, но и Съединенитѣ Щати, остритѣ бръгове на Мень, слънчевата Калифорния, голъмитѣ езера на северъ, апокалиптичнитѣ канони на Аризона. Следватъ петъ-годишнитѣ му експедиции въ Централна Азия, кѫдете пребръджа пустини, гдето никога европеецъ не е задълбочавалъ, както и експедициитѣ му върху недостъпнитѣ скалисти върхове на Хималайтѣ. Така той опознава различни народи, най-малко познати народи, кѫдете води животъ на равно съ тѣхъ, изучавайки нравите и обичаите имъ. И благодарение голъмитѣ познания на сина си Жоржъ, който владѣе езичитѣ и диалектитѣ на източа, Рьорихъ може да разговаря съ представителитѣ на всички социални класи, като се почне отъ могъщия раджа, или мълчаливия лама, до най-дребниятъ китаецъ, до шефа на едно номадско племе, до бедния камиларъ.

Проучилъ основно и дълбоко историята на всички народи и на всички религии, медитиралъ върху докато на всички учения, Рьорихъ е по-малко изненаданъ отъ етническите различия, що раздѣлятъ хората, отколкото отъ общите всмуквания, отъ общите искходни традиции, които ги свързватъ. И неговото необикновено познаване на фолклора изобщо го кара да доближи народната легенда за руските степени до приказката, която весели водачите на каравани въ китайски Туркестанъ.

Рьорихъ познава изъ дъно централна Азия; книгите, написани за нея, съ много ценни трудове и нѣматъ равни на себе си. "Когато вие съберете всички хроники на изгубени племена, погълнати въ недрата на земята, нѣма ли да получите точната карта на великите преселения? И по-нататъкъ: Ако ме попитатъ: защо тѣзи менири ви радватъ? — азъ отговарямъ: защото моята карта на приказки за феи намира своето потвърждение. Когато държите въ ръце едно магесано влаже, чийто край е въ Карнакъ, не е ли радостъ да констатирате, че другиятъ край започва въ Трансъ-Хималайтѣ? И Рьорихъ върва въ новите времена, що идатъ, които отъ Алтай до Хималайтѣ, отъ границите на Китай до тия на Авганистанъ, правятъ да биятъ сърдцата на всички хора.

Мохамеданитъ отъ Персия и Арабия, отъ Китайски Туркестанъ, чакътъ Мунтазаръ, основателъ на новата ера. Великиятъ брамини говорятъ за идването на Калки Аватаръ, възкачили бълъ конъ. Индуистъ създаватъ отъ мистериозния Калапа символъ на Великия Бъдещъ. На границата на Непалъ се издигатъ вече храмоветъ на Буда Майтрея - спасителъ на човѣчеството. Иде възкресение - ще се роди нова епоха и нови времена съ предстоящи за човѣчеството. Изучавайки миналото, ние разбираме настоящето, което ни позволява да предвидимъ бѫдещето.

÷ ÷ ÷

Много и неизбродни съ пътеките, но които ни води Рьорихъ мъмъ Културата. По разнородността на заниманията, легнали като основа на неговата научна и художествена дейност по широтата на погледа му върху свѣта, ние можемъ смело да го сравнимъ съ великия магесникъ на ренесанса Леонардо да Винчи: ала колко по-голъмъ и цѣлостенъ е духътъ на Рьорихъ! Докато Леонардо прави машини за убиване на хора и предлага своите военни познания за разрушение, на Миланския дукъ - Рьорихъ се бори срещу всѣка намъса за война, протестира срещу насилието и създава пактъ за ненападение въ полето на културата, както и знаме на мира!

÷ ÷ ÷

Като поетъ и писател Николай Рьорихъ е създалъ странини творби - отражение на стремежа му къмъ вдълбочаване и символизъмъ. Неговите "Цвѣтя на Мория" съ най-чиста поезия, кѫдето слово и стилъ съ преплетени въ чудна арабеска, подчинени на една основна мисъль. По дърбочина и сила тия малки поети могатъ да се сравнятъ съ древно индуиските сказания, послужили като учение въ великата книга Махабарата. Въ друга творба "Путни благословления" Рьорихъ излага своятъ естетически схващания за живота. Но най-много съ статии-тъ на Учителя, писани по различни поводи, събрани въ нѣколко тома. По количество могатъ да се наброятъ до 100 тома. Гигантска работа! И нито единъ редъ не е написанъ безъ значение. Каква сила на духа! И като знаемъ, че това е едно клонче въ голъмото дърво - дейностъ на Гуру.

÷ ÷ ÷

Посветенъ въ тайните на всички съкровени аркани, проникналъ до най-отдалечени пре-адамитски епохи и събраът квинтъ-есенцията на мировата мѫдрост презъ всички времена - ето Рицаря на Култураша, въченъ неинъ Бранникъ, стои съмъло на полето на Курукшетра, и - неуязвимъ и всесиленъ, подобно Шри-Кришна, съзерцава вселенския образъ на Великия строителъ на свѣтоветъ. Азъ го видамъ облечень въ свѣтли одежди, самъ сияенъ и строгъ въ своята доброта. И въ рѫцетъ си държи не-

видими юзди, ~~които~~ съ които ржководи по стръмните и каменни пътища човъшката въра къмъ бълтъ свътилища на Свътлина. Той е щастливъ, че е робъ на тая Свътлина. Защото е Учителъ, комуто е заповъдано да ржководи и по чиито жизненъ пътъ сѫ набелязани знамения. Водителъ на човъшкия дългъ - той не утъшава, а упръква слабитъ: всъки е роденъ за дейност. И колкото по-малко се бавимъ - толкова по-добре; ще скъсимъ пътя на търсене, защото чрезъ работа ще намъримъ по-бърже обетованото въ себе си: ще откриемъ собствения си рай - частница отъ оня, който представлява вселената. Колко сѫ трудни духовните пътеки! Ала блазе на оня, който изранва нозетъ и ръцетъ си, като се катери по пътеката, що води нагоре. И Рърихъ - подобно Буда - седи подъ дървото на прозрението и на интуицията и щедро раздава плодовете на посвещението си на всички ниши духомъ. И звуцитъ на флейтата му сѫ мелодии на радостъ и свѣтлина.

÷ ÷ ÷

Земята, Прамайка на всички великанни на духа, роди своя последенъ пророкъ: най-голъмия художникъ днесъ на глобуса Никола Рърихъ. Това, което сѫ за сръдновѣковието и ~~ши~~ ренесанса Джото, Фра Анджелико, Леонардо да Винчи, Микелъ Анджело, Рафаело, Веласкецъ, Рембрандъ, Нуно Гонсалвъ, Руисдалъ - Николай Рърихъ е за днешната епоха. Защото за него изкуството е носителъ на най-чиста мисия - духовно провиждане сѫщинскиятъ обликъ на свѣта.

Изкуството презъ последнитъ десетилѣтия е въ явенъ упадъкъ; то се базира на чисто естетични и технически начала, които му даватъ съвсемъ повърхностенъ характеръ и го отдалечаватъ отъ целта му, като носителъ на идеи и отговорностъ. Различните школи и модерни схвашания за формата линията и баграта обръкаха до парадоксъ правилния погледъ върху нѣщата у съвременния художникъ. Колкото по-малко отговоренъ, толкова по-лесна и постижима е целта му. Голъмата вълна на новаторствуване и декадансъ се роди въ Парижъ. Прочутата парижка школа на фовистите, въ своя разгуленъ и шеметенъ полетъ къмъ блазирания животъ на единъ капризенъ градъ, видѣлъ много превъплъщения, възходи и падения, тръбващъ да наложи единъ общъ тонъ на изкуството въ свѣта. Но Това се изживѣва вече. Иде нова ера, както за живота, така и за изкуствата. Западните култури агонизиратъ. Новото, ~~което~~ се начева, иде отъ славянството. Тя първа то ще има думата въ изкуствата. И новото изкуство нѣма да бѫде подъ знака на разлигавенъ капризъ и стерилна фантазия, а пътъ къмъ най-чисто опознаване здравата сѫщина на природата и човѣка.

Никола Рърихъ създаде новия стилъ въ изкуството, стилъ на бѫдещето. Той ни показва, че идните поколения/защото ние сме все още подъ знака на преходното/ ще синтезу-

ватъ, ще обединяватъ; отъ тукъ изкуството имъ ще носи синтетиченъ характеръ и ще служи на великата мисия - опознаване героичното и истински красивото въ свѣта. Никола Рьорихъ създаде единъ новъ свѣтъ, несъществуващъ никѫде и, който все пакъ е истинскиятъ свѣтъ, въ който всѣки човѣкъ, жаденъ да опознае красотата, трѣба да живѣе, ако можеше да събѫди съитъ вътрешни очи, ако можеше да бѫде способенъ да вижда. Въ едно свое писмо до Учителя азъ казвамъ: Великиятъ тѣрсачи на истинското въ царството на изкуството: Руисдалъ, Пусенъ, Клодт Лоренъ, Тѣрнеръ, Русо, Коре, ме научиха много нѣща; тѣхниятъ урокъ бѣше отъ голѣмо значение за развитието на моята личностъ. Ала вие доминирате всички тия голѣми люде, чрезъ едно нѣщо само: стилътъ. По-добре отъ всѣки другъ вие видѣхте това, което никой преди васъ не видѣ и следъ васъ нѣма да види: този свѣтъ, създаденъ отъ васъ, ми се струва да е истинския свѣтъ на Оня, който сътвори вселената - нейниятъ Велики Архитектъ, който най-напредъ мечта, после създаде свѣтата та-къвъ, каквъто азъ го виждамъ въ вашето живописни творби. Затова именно азъ обичамъ вашето изкуство, защото то е сублиенно, примитивно, истинно. Трѣбва, наистина, да бѫдешъ велики по-светенъ, за да притежавашъ такава творческа сила да създадешъ този свѣтъ преди да е билъ виденъ отъ човѣка. Това предадамитско богатство, което разкривамъ въ вашето изкуство, ми позволява да съзерцавамъ природата съ другъ погледъ, съ други очи, по-дѣлбоко, по-добре. Ето защо, името на Никола Рьорихъ е станало за мене символъ - скроменъ тѣрсачъ на истината и хубавото.

Изкуството на Никола Рьорихъ е символично, както сѫ символични всѣко велико изкуство или религия. И все пакъ то е общо човѣшко, защото е носителъ на идеята: за всички. Когато навикнемъ чрезъ дейностъ да четемъ и да тѣлкуваме правилно живописните творби на майстора, тогава ще ни стане понятно защо именно символично рисува той, и какво иска да ни каже съ това.

Какво представляватъ пейзажите на Рьорихъ? Тѣ сѫ самата природа, съ нейната многообразностъ и дѣлбочина, съ стихиитъ и градиознитъ форми. Отъ руските църкви и градове, отъ руските примитивни стени до Хималайските си циклове - Рьорихъ е еднакво космиченъ и въренъ на своя творчески натюрелъ; и навсѣкѫде това чувство за първичното, чистото, непостижимото. Всички елементи на природата играятъ еднакво важна роля въ картините му: и небето и земята, стихиитъ и елементитъ, слънцето и луната, хаосътъ на несътворени още свѣтове. Това що е било и ще бѫде, сѫщо влиза, като елементъ въ изкуството му.

Небето: то е стихия, която ръководи чувствата на човѣка, апокалиптична канава, върху която се сплитатъ страховни бури. Облаците сѫ могъщи и се догонватъ въ яростни набѣги: жестоки битки се водятъ горе и бушуватъ северни вѣт-

рове, свистята заплашително и подмътатъ огромни кълба, търкалятъ ги въ луда игра. Изригватъ гейзери отъ червена свѣтлина, текатъ потоци разтопено разтопено злато, пожари се разгарятъ на западъ; разнолики и злокобни, кротки и меко галящи, облачатъ въ пейзажите на Рьорихъ съ душа на ~~шновиши~~ онова, що иска да ни каже творецътъ. Облаците съ елементи, безъ които пейзажътъ е немислимъ. Никой никога не е писалъ, нито ще живопистува нѣкога подобни облаци. Тъ ни разказватъ въ огнени слова за величието и силата на Силния. И познава Рьорихъ строежа на всички възможни форми на облаците. Тъ му говорятъ на роденъ езикъ: той общува съ тѣхъ, като съ живи сѫщества. Тъ му нашепватъ дълбоки знамения, тъ му повеляватъ строги заповѣди. Земята, която рисува Майсторътъ, е пра-стара и изъ-древна; тя е източникъ на животъ и затова нейните форми съ толкова грандиозни. Сублимни планински вериги се простиратъ до безкрай и оттатъкъ безкрайното: и никнатъ гори и камъни по тѣхъ. Презъ тия гори и планини съ минавали люде отъ магдалинската епоха, водили съ бранъ, сложили съ началото на култура. Човѣкътъ сѫщо играе важна роля въ тия неизмѣримо дълбоки творби; обаче "този човѣкъ ~~ще~~ не е нито русинъ, - както казва Сѣржъ Маковски, - нито славянинъ, нито варягъ. Той е преисторичниятъ човѣкъ, примитивниятъ варваринъ на земята."

Още отъ ранни дни Рьорихъ е визионеръ. За него живопистътъ е само срѣдство - поне въ началото - и то най-прѣко и фрапантно да изрази по единъ примитивенъ путь мрачните гигантски съновидения и видения, които съ плодъ на неговата душа на разко~~нявачъ~~... още въ времето, когато прави разкопки въ курганите и могилите що стърчеха, като огромни буци въ имението Извара - въ околностите на Петербургъ.

Но да си спомнимъ първата творба на художника "Вестителътъ": ние сме предъ велики живописни откровения и Вестителътъ ни предупреждава, че иде страшно и можъщо изкуство, което ще донесе новия стилъ на бѫдещето.

Въ своята блестяща статия за Рьорихъ преди смъртта си голѣмиятъ руски писателъ Леонидъ Андреевъ разказва майсторски и вдъхновено за държавата на Рьорихъ: "Дори за профана, който вижда живописъта смѣтно, като на сънь, и я приема дотолкова, доколкото тя възпроизвежда познатата действителност, картините на Рьорихъ съ изпълнени съ странна очарователност!" На друго място: "Да видишъ една картина отъ Рьорихъ, то ще рече да виждашъ винаги нѣщо ново, това което не си виждалъ никога и никаде, дори у самия Рьорихъ." Другаде: "Така, дори не ~~разбира~~ ~~разбира~~ Рьорихъ, но нѣкога не го обича~~ща~~, както въобще профана не обича всичко загадочно и непонятно, но като тѣлпата се прекланя~~и~~ предъ неговата свѣтла красота." "Рьорихъ не е слуга на земята, а е създателъ и повелителъ на единъ цѣлъ огроменъ свѣтъ, на едно необикновено царство. Колумбъ открилъ Америка - всѫщностъ едно

касче отъ все тази, позната намъ земя... Какво да се каже за човѣка, който срѣдъ видимото вижда невидимото и подарява на хората не продължение на стария, а съвсемъ новъ прекрасенъ свѣтъ.

Въ своитѣ чисто живописни творби, въ които не дипсва, а дори изобилствува чисто техническа красата /култъ на много нови течения въ изкуството/, Ръорихъ е ясновидецъ: защото да рисува такъвъ свѣтъ може само онъ, който е събудилъ своите духовни очи и, който постоянно го вижда така. Колкото и чудноватъ понѣкога да ни се струва пейзажа на Ръорихъ, той е винаги логиченъ. И една безпредѣлна правда е всѣкога основа за строежъ на картината. И навсѣкѫде все тая чиста божествена планомѣрностъ. Леонидъ Андреевъ вѣрва въ съществуването на държавата на Ръорихъ, макаръ профанно око да я вижда смѣтно само въ картинитѣ му. Тукъ се крие космичната мисия на цѣлото изкуство на Никола Ръорихъ: то ни води къмъ висше познаване - провиждане великото вѣчно въ свѣта. Защото единъ день ще дойде, когато новите люде ще сѫ развили едно ново чувство - вътрешно виждане - и най-голямиятъ виновникъ за това ще бѫде Ръорихъ. Наистина, държавата на Ръорихъ е реаленъ миръ, както е реална земята на която живѣемъ; тѣ сѫ идентични, тѣ сѫ една и сѫща земя.

Обитателитѣ на държавата на Ръорихъ сѫ анонимни същества; тѣ сѫ единни съ земята, частъ отъ самата земя. Маковски пише: "Фигуритѣ въ картинитѣ на Ръорихъ почти нѣматъ лица, бледи видения на изживѣни вѣкове. Като дърветата, животнитѣ и мълчаливите камъни на умрѣли поселища, като чудовищата на старитѣ времена, тѣ се показватъ смѣтно въ мъглата на миналото. Отдѣлно тѣ не съществуватъ. Би казалъ човѣкъ, че никога не сѫ съществували; тѣ никога не сѫ живѣли въ тѣхния реаленъ животъ, освенъ съ едно общо чувство, съ дърветата, камънитѣ и мистичните чудовища."

Майсторътѣ е далъ сѫщо много ценни творби въ театъралната декорация, кѫдето е сѫщо така дѣлбокъ и мѣдръ. Неговитѣ макети за оперите "Садко" и "Фуенте Овехуна" сѫ цененъ приносъ къмъ този родъ декоративно изкуство,

Никола Ръорихъ е най-личниятъ художникъ на нашата епоха и единъ отъ най-самобитнитѣ, които сѫ нѣкога живѣли, или ще живѣятъ тепърьва. Той е творецъ на съвършенно новъ стилъ - Ръориховски, който ще остане за всѣкога, като едно отъ най-граандиознитѣ постижения на човѣшкия духъ. Наситенъ въ тонъ и материя, този стилъ е толкова богатъ, коjkото и простъ въ своето единство. Никога никѫде не е съществувалъ подобенъ творецъ въ областта на пластичните изкуства. И затова, докато съществува нашиятъ малъкъ глобусъ, кѫдето се суетятъ дребнавитѣ амбиции на така нареченитѣ велики нации, маститата фигура на пророкъ Никола Ръорихъ ще блести, като най чистъ карбункулъ въ короната на човѣшкия гений.

И дълoto му ще преживѣе земята, защото то иде отъ сфери, кѫдето нѣма смърть.

+ + +

Да се преклонимъ предъ творческата сила на този владика въ свѣта на идеитъ, защото днесъ свѣтъ не познава по-достоенъ отъ него. И защото е творецъ на нова ера въ живота на людетъ: ера на миръ и на културенъ въходъ. Той е учителъ отъ масшаба на най-гольмитъ: той е също най-едриятъ по духъ зидаръ на храма на Красотата и на Истината. Да се поучимъ отъ гигантското му дѣло и да се стремимъ да вървимъ по пътищата на ~~на~~ретани отъ неговата веща рѣка. Всѣки, който работи за него – твори добро и помага на дѣлото за реализиране на великото братство на ~~шиши~~ строителитъ на новото, което ще легне, като начало за бѫдещите поколения.

И ако днесъ ние виждаме свѣта обединѣлъ и загубилъ хучавото си начало, ако красотата е на пусната своето леговище и е отплтувала незнайно кѫде, нека не се страхуваме: Ръорихъ ще я възвѣрне, по-чиста и лазурна отъ всѣкога. "Трѣбва да възродимъ красата" – е неговиятъ лозунгъ. И, когато, посветили себе си въ служене на Доброто, ние преминенъ всички крѣгове на познанието, издигнали високо знамето на Красотата, тогава "и най-здраво затворенитъ врати ще се отворятъ при нейното приближаване." И ще дойдатъ дни, когато всички ще забравимъ тази дума: умраза. И още една дума: война. Така ще счупимъ оковитъ на всички предразсѫдъци и на всѣки скептицизъмъ, та ще прогледнемъ съ други очи въ живота – и той ще ни се види красивъ, пречистенъ, ведъръ, като утринно небе.

Напредъ, съ знамено на мира, подъ знака на Ръориховия пактъ – да пребѣдемъ въ името на културата, на която служимъ върно и всеотдайно. И нека пребѣде въ сърдцата ни това ново чувство – любовъ къмъ културата.

И да се вслушваме въ дѣлбокитъ слова на пророка.

Защото той знае.
Защото той може.

+ + +

Всъка епоха отглежда съ майчински грижи своя синъ. И крепне той, силитъ му нарастватъ изъ день въ день, а духътъ му става каленъ и твърдъ, като адамантъ. И на челото му свѣти прочелникъ отъ звезди: защото той е свѣтилникъ на бѫдещето. Носителъ на новото което ще оживи закоравѣли въ традиции поколения, той смѣло върви посрѣдъ пустинни далнини и щедро прѣска зърна на познания и любовь. И подиръ стѣпките му никнатъ чудни цвѣтя: и тѣхниятъ миризъ упойва и унася въ медитация. И оня, който пие сладкия дѣхъ на тия цвѣтя, добива сила за дейностъ. И сепва се тогава духа му - и въ яростенъ стремежъ той бѣрза да догони оня, който е миналь напридъ. Така отъ цѣлата земя се стичатъ паломници на Красотата - пили отъ упоителния дѣхъ на Културата. И се стремятъ къмъ бѣлите светилища на духа, кѫдето жрецъ въ сийни слънчеви одежди ги причаква, за да ги посвети.

Въ Агада е казано:

" - Кѣкъ е била сътворена свѣтлината? - попиталъ раби Симеонъ бенъ Егосадокъ.

- Господъ, - отвѣрналъ раби Самоель баръ Нахманъ, - се облѣкалъ въ ослѣпително бѣли одежди, изъ които на потоци потекла свѣтлината и засияла отъ единия до другия край на вселената."

Подобно древноеврейското сказание, Никола Ръорихъ е магътъ изъ чито сийни одежди ще потече морето на Културата, за да потоми свѣта въ Красота и Добро.

И този якъ и кипящъ отъ енергия жрецъ, съ къса бѣла брада, съ огненъ погледъ, благославя децата на новата ера: и думитъ, что имъ говори, съ стихийни пожари на сърдцето, запалено за любовь къмъ Красотата.

И надъ цѣлото земно кълбо звучи словото и блести голѣмата звезда на Никола Ръорихъ.

Васил Стоилов